

Szabó András: *A sátor*, 2016

Lapszámunk 1., 3–7., 9–12., 14., 16–17. oldalait Szabó András és Tara von Neudorf *Dubluchko* című, Szabó András kolozsvári műtermében megrendezett közös kiállításának anyagával illusztráltuk.

PAPP ATTILA ZSOLT

Preapokalipszis

Ha egy tetszőlegesen kiválasztott, nem pusztán a szellemi elit igényeit kiszolgáló könyvesboltban bekötött szemmel elkezdünk könyveket válogatni a polcokról, minden esélyünk megvan rá, hogy a véletlenszerűen kezünk ügyébe került kötetek között akadjon sötét jövővíziót festő, posztapokaliptikus mű. Hasonlóképpen járunk, ha a mozik kínálatából csemegézünk. Klímakatasztrófa, járványok, nukleáris háborúk, demográfiai robbanás, információs rövidzárlat, totális politikai és gazdasági összeomlás; a mérgezett, elsivatagosodott tájakon, az erőszak szüntelen fellángolásai közepette, zombifikálódásnak indult embermaradványok vonszolják porhüvelyeket az elkerülhetetlennek látszó pusztulás felé. Úgy írunk – a *Szép új világ*, az 1984, a *G. A. úr X-ben* vagy *Az ember gyermeke* nyomán, hullámmozgó minőségben –, mintha nem lenne holnap.

Az apokaliptikus életérzés megdicsőülése valóban paradoxonon alapszik. A nyugati civilizáció legutóbbi évszázadai az utópikus eszmék vonzásában teltek: a fény, a haladás, az emberi természet tökéletesítésébe, illetve a technológiai és társadalmi progresszió együttállásába vetett hit ugyan mély sebeket kapott a totalitarizmusok komor (huszadik) századában – amely

ilyenformán az irodalmi disztópiák „aranykorává” válhatott –, ez a tapasztalat mintha mégsem vezetett volna a kézenfekvő összefüggések felismeréséhez. Az elmúlt reményteljes évtizedekben, mivel úgy tűnhetett, hogy végleg túljutottunk a totalitárius téveszmék hagyományos korán, a problémátlan utópizmus újult erővel jelent meg a közgondolkodásban. A minden korlátozás alóli felszabadulás vágya, a túrelmetlen törekvés egy olyan világ iránt, amely egyáltalán nem ismeri a szenvedést, erőszakosan iktatja ki az erőszakot, nem hajlandó tudomásul venni semmilyen vélt egyenlőtlenséget (illetve az egyenlőséget gyakorta összetéveszti az egyformasággal), abban a hitben él, hogy a konfliktusok és az emberi természet gyarlóságai felszámolhatóak, hogy nincsenek adottságok, ezért valami mások lehetünk, mint amik vagyunk, hogy együtt alhat majd a bárány és a farkas (de a bárány nem alszik majd jól, tenné hozzá ismert szarkazmusával Woody Allen), és nemcsak a társadalmi konstrukciók eredendő tökéletlenségét, hanem végső soron az emberi létezés végességét is tagadja. És a nyilvánvaló történelmi ellenpéldák dacára vakon bízik abban, hogy mindez maradéktalanul kiiktatható.

Ismét az irodalom lehet az, amely – még ha időnként a tömegkultúra köntösében is – őrzi azt a homályos, szinte zsigeri emberi tudást, miszerint az utópia elszánt hajszolása szükségszerűen vezet disztópikus állapotokhoz. Ugyanannak az éremnek a két oldala, mondanánk, ha maradt volna még érzékünk a szóképek iránt.

„Amolyan beszélgetős emberként szeretem magam látni”

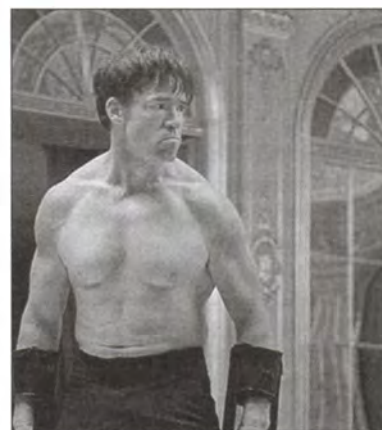
BESZÉLGETÉS
MILBACHER
RÓBERTTEL

/2

Márton Evelin:
NEHEZEN

/4

Gyenge Zsolt:
KIFOSZTJÁK,
ÉS Ó MÉGIS UJJONG

/18

„Amolyan beszélgetős emberként szeretem magam látni”

Interjú Milbacher Róbert íróval, irodalomtörténésszel

Fotó: Sóki Tamás

– Irodalomtörténészként egészen közelről, de mégis némi kívülállással figyelted hosszú éveken keresztül a kortárs magyar irodalom világát. Most már Margó-díjas író vagy (bár tudom, nem szeretted az öndefiníciókat), táblácskád van a Magvető Caféban, szóval „belülre” kerültél. Hogyan látod most valamennyi akklimatizációs idő elteltével belülről ezt a világot? Mennyiben változott – ha változott – a véleményed róla?

– Nem nagyon érzem, hogy bármin is belülről kerültem volna. Igaz, nem is ambicionáltam ilyesmit. (Hogy Esterházyt parafrázáljam: az a közeg is elég, ami van, annak sem tudok a végére járni.) Talán annyit lehet mondani, hogy több olyan új emberrel ismerkedtem meg, akik nem tartoznak a szűk szakmához. Az azonban tényleg úgy tűnik, hogy valóban léteznek virtuális határok az irodalommal foglalkozó szakmai és szépirodalmi csoportok között, amelyek ugyan át-léphetőek, de csak annyiban, amennyiben fenntartható valamiféle közelebről nem is definiálható zártság. Az egyetemi, akadémiai irodalomszak-

ma nyilván a megfelelő szabályok, feltételek szerint nyílik meg és fogad be egyéneket ilyen-olyan szinten, a kortárs irodalmi életben ezeket a szabályokat nem sikerült kitapogatnom, igaz, nem is fektettem bele túl sok energiát. Az biztos, hogy erre az egyetlen könyvemre sokkal több figyelem hárult, mint az azt megelőző három és félre, aminek nyilvánvaló oka, hogy irodalomtörténészként elég szűk szakmai csoport a potenciális olvasóréteg – névről ismerhetők a lehetséges olvasók –, míg a szépirodalmi kísérletnél több az ismeretlen olvasó. Valószínűleg ennek ez a természete. Persze azon elgondolkodtam, hogy az újat alkotás romantikus mítosza mennyire erősen beágyazott az olvasói kultúránkba. Mennyivel több figyelem kísér egy primér, szépirodalminak tekinthető szöveget, mint például a nemzeti identitásunkat meghatározó szövegek újraértelmezéseit.

– Azért is kérdezem az előbbi, mert egy kötet megjelenésével az ember belekerül az irodalmi gépezetbe, amit egy díj még fel is turbóz. Arany-szakértőként, ró-

la értekezve írod egy helyen, hogy „tőle függetlenül alakul, vagyis pontosan tudta, hogy beleszólása nélkül alakítják az irodalmi image-t”. Érvényesnek látod-e ezt a kijelentést a mai állapotokra?

– Inkább az olvasói visszajelzések alapján letapogatható lehetséges elvárásokat érzékelem. Mind a szóbeli, mind a kritikai visszajelzések igyekeznek felcímkezni, beárzni a könyvet és a lehetséges szerzői attitűdöt, hiszen így egyszerűbb szembesülni az olvasottakkal. Ez egy kicsit zavar, mert nem az univerzális, hanem a partikuláris elemek kerülnek előtérbe (ld. szegénység, falukép, Kádár-kor stb.). (Például a legutóbbi angol nyelvű recenzió, amely nyilván nem magyar olvasókat céloz, a humoros hangvételt és a Kádár-kori Magyarországot kifelé felmutatható speciális képét kínálja fel a külföldi olvasónak egyfajta egzotikus kalandként.) Mindez persze érthető, ugyanakkor egyfajta nyomásként is érzékelem, hiszen miközben az itt követett hangvétel (szerzői oldalról) nyilvánvalóan nem folytatható, az ettől eltérő téma és hangütés viszont (olvasói részről) nem tűnik érdekesnek. Fura ellentmondás ez, ami egy kicsit azért blokkolja a további munkát, de nyilván kis időnek el kell telnie, hogy ezektől elszakadjon a magamfajta „elsőkönyves” szerző.

– A Szűz Mária jegyese a nyelv nélkül maradt, teljesen elszegényedett vidékek könyve. A magyar irodalomban nagy hagyománya van a szegénység ábrázolásának, te ezt a nyelvi humor, a nyelvi innováció szűrőjén keresztül próbáltad megragadni. Érzed-e annak a várakozásnak a terhét, ami egy hasonló folytatást képzel el részedről?

– Az a vicces, hogy egyáltalán nem a szegénységről akartam írni, vagyis nem erre akartam helyezni a hangsúlyt. Abban a világban, amellyel gyerekkoromban szembesültem, a szegénység kérdése különben sem úgy vetődött föl, mint ahogy manapság szokás róla beszélni. Olyan zárt és egyben teljes világra emlékszem, amelynek megvannak a maga szabályai és legendái: engem ez érdekelt, nem a szociológiai értelemben felfogott nincstelenség. Az érdekelt tehát, hogyan működik az ember, amikor nem a középosztály nyelvét beszéli. A humor ennek a világnak az önszemléletéhez tartozik, akár úgy is, hogy nevet a fölötté lévő nyelvi regiszteren. A „pesties” beszéd (értsd: nem a helyi tájnyelvi kiejtés stb.) kimeríthetetlen gúnya tárgya volt mindig is ebben a nyelvi regiszterben – és még ma is az. Mert ez nem az ő valóságukat reprezentáló nyelvi magatartás, vagyis érvénytelen.

– Korántsem szeretném összehasonlítani, de mégis evidensen adódik a párhuzam az RTL Klub sorozatával. A mi kis falunkkal, amelynek középpontjában egy magatehetetlen zsáklalu áll. A felmutatással, a megmutatás különböző módjaival változik-e valami a lecsúszott

MILBACHER RÓBERT

Irodalomtörténész, író, habilitált egyetemi docens. 1971-ben született Kaposváron. Középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd (1989–1994 között) az egykori JATE (ma SZTE) magyar-történelem szakára járt. Doktori dolgozatát a 19. századi népiesség-elméletek újraértelmezéséről, valamint Vörösmarty és Arany életművének pórias hagyományáról írta és védte meg ugyanitt. Jelenleg a Pécsi Tudományegyetem Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékének vezetője, egy Pécshez közeli faluban él. Irodalomtörténeti kötetei: „földben állasz mély gyökökkel”, Osiris, Bp., 2000. (monográfia); *A maradék öröme* (Z. Kovács Zoltánnal közösen), Osiris-Pompeji, Szeged, Bp., 2001. (tanulmányok); *Arany János és az emlékezet balzsama*, Ráció Kiadó, Bp., 2009. (monográfia); *Bábel agoráján*, Pro Pannonia, Pécs, 2016. (esszé, tanulmányok). Első prózakötete *Szűz Mária jegyese* címmel jelent meg 2016-ban, ugyanabban az évben elnyerte az elsőköteteseknek járó Margó-díjat is.

vidéki településeken élő emberek életében?

– Talán egyetlen részt néztem meg ebből a sorozatból, és minden benne van, amit én rossznak tartok. De mivel hiányosak az ismereteim, ezért erről nem beszélnek. Inkább arról beszélnek, hogy meglepődtem, amikor a könyvről írva (talán a *molyon*) egy olvasó a szerzői attitűdömet felül- és kívülállónak, egyfajta kolonizáló nézőpontnak érzékelte, ami kicsit fáj, mert egészen az ellenkezője volt a szándékom. Az érdekelt, hogy lehet-e nem kolonizáló szándékkal ábrázolni egy kulturálisan más (mondjuk úgy: alacsonyabb) regiszterhez tartozó kultúrát. Ez nyilván személyes indítatású, hiszen saját identitásom egy része ide kötődik, másrészt szakmai, hiszen nem véletlenül foglalkoztam például az első könyvemben a népi és az elit kultúra találkozásának irodalmi projektjeivel a 19. századi magyar irodalomban.

– Korábban keveset, mostanában kissel többet nyilatkozol az új könyvről. A Helikon olvasóinak elárulsz valamit róla?

– A következő könyvem egy meseregény lesz, és a Magvetőnél fog megjelenni. Nagyon érdekes élmény volt már megírni is, de még érdekesebb volt a különféle reakciókkal szembesülni. Az a helyzet: rá kellett jönnöm, hogy valójában nem gyerekeknek írtam ezt a mesét, vagyis nem nagyon lebegett a szemem előtt gyerekolvasó – ebből persze már most számos galiba adódott –, hanem a magam számára volt tétje a szöveg megírásának. Közben dolgozom egy viszonylag merésznek tűnő könyvön, ami egyszerre folytatja a Szűz Mária jegyese nyelvét és világát, illetve radikálisan el is tér tőle. (Egy bibliai téma apokrif szakralitása és az előző könyvben megismert világlátás profanitása egyszerre fogja szervezni ezt a könyvet.) Összintén szólva elég kockázatos vállalkozásnak látom, nagyon pontosan kell kimérni az arányokat, ami még eddig nem nagyon sikerült, de most már nem tudok (és nem is akarok) kihátrálni belőle.

– Több helyen is hangoztattad az általa választott mintákat, különösen Mikszáth novellaciklusait, amelyekről egyetemi előadásokat is tartottál. Mennyire enged be az irodalomtörténészt az írói munkába? Van-e olyan pillanata az alkotómunkának, amikor az irodalomtörténeti tudás inkább gátol, mint segít?

– Érdekelnek bizonyos problémák, és arra jöttem rá, hogy csak különféle műfajokban vagyok képes valamiféle választ adni rájuk. Van, amit az irodalomtörténet módszertanával tudok megvilágítani (például a nemzeti identitás problémáit), és van, amit a szépirodalminak hívtak, de azért elég szigorú szabályokkal működő megszólalásban. Az baj, ha összesósodnak ezek a megszólalási módok, erre igyekszem vigyáz-

Szabó András: Zászló, 2016

ni. Valójában az első prózakötetem arra való kísérlet volt, hogy egyáltalán ki tudok-e lépni a tanult szakmámból, és meg tudok-e szólalni más hangon. (A meseregényt is tekinthetjük ilyesfajta próbálkozásnak.) Az irodalomtörténeti ismereteim annyiban segítenek, amennyiben látom bizonyos műfajok, beszédmódok eredetét és alakulását. Ilyen háttérrel eleve nem tudok alanyi költő lenni, hiszen csak ironikusan tudok viszonyulni magához az alanyiség kérdéséhez, amióta kicsit foglalkoztam Petőfivel is. Ez számomra nagyon hasznos, nagyobb tudatosságra, önreflexióra készítet, ami szerintem manapság elengedhetetlen a hiteles hangütéshez.

– Többször említetted a nemzeti identitás problémáját, irodalomtörténészként hosszú tanulmányokat szenteltél ennek a kérdésnek. Te elsősorban a 19. századi narratívával foglalkoztál, de érdekelne, hogyan látod ezt a jelenlegi állapotban. Van-e relevanciája a nemzeti identitás kérdésének?

– Mára ez a kérdés a politikai marketing martalékává vált. Az biztos, hogy egyrésztől tökéletesen kiürült a nemzet fogalma, amit mi sem mutat ékebben, mint azok a kétségbeesett kísérletek, amelyek megpróbálják régi-új jelentésekkel feltölteni, anélkül, hogy tisztában lennének a probléma történetiségével. Másrésztől viszont az is nyilvánvaló, hogy hihetetlen mozgósító erővel rendelkezik mindmáig, ugyanis az emberek szeretik valamiféle nagyobb közösség részeként meghatározni magukat, és ennek a nemzet hagyományos keretétől kínálkozik. Vagyis ezzel a kérdéssel nem lehet nem foglalkozni, mert iszonyatos manipulációra ad alkalmat a mindenkori hatalom számára. Én azt választottam, hogy igyekeztem megvilágítani a nemzet fogalmának történeti sokszínűségét és irodalmi reprezentációját. Persze több-kevesebb sikerrel.

– Hogyan kezeled a kritikát? Nem zavar-e, ha maga a kritikus nem végzi jól a munkáját (például olvastam olyan kriti-

kát, amelyben a szerző nem jött rá, hogy a szép Zule valójában férfi)?

– Érdekelnek a visszajelzések, és igazából azt vettem észre, hogy képes vagyok kívülről ránézni a kritikák segítségével arra, amit csináltam. Nem mondom, hogy nem üt be, ha valaki észrevett valami rosszat, de nem esem tőle kétségbe, mint ahogy a dicsérettől (ami persze jólesik) sem gondolom azt, hogy tökéleteset alkottam. Amolyan beszélgetős emberként szeretem magam látni (lehet, hogy csak önámítás, persze), a kritikát pedig egyfajta hozzászólásként vagy a könyvemre adott válaszként fogom föl. (Hibázni meg mindenkinek joga van.)

– Következzen egy személyesebb kérdés. Ugyancsak Arany-szakértőként írtál arról, hogy Arany epebántalmait esetleg megmutathatnak egy olyan Arany-imázst, amit a jól felépített kánon elrejtett előlünk. Irodalomtörténészi közhely, hogy a kutató gyakran hasonul kutatása tárgyához. Egy szimpla epeprobléma következményeiként nagyon súlyos dolgokat kellett megtapasztalnod. Hogy látod ennek hatását szerzői mivoltod különböző szegmenseire?

– Ezen jelenleg még nem vagyok túl, és/de egyelőre semmiféle értelmet sem találok az elmúlt hónapok történéseiben, és igazából azt sem látom, hogyan profitálhatnék belőle. (Ezt már narrativizálni sem vagyok képes, mint kezdetben az epekövet, amit legalább Aranyhoz lehetett kötni.) A pusztán túlélésen kívül az ég világon semmi értelme sincs az egésznek, mint ahogy a testi szenvedésben sem látok semmi fölemelőt. Talán annyit tanultam meg, hogy semmi sem magától értetődő, és a határaink igen-igen bizonytalanok.

– A Szűz Mária jegyesét Székelyföldön már bemutattad, ősszel Kolozsvárra kérsz vele. Látsz bármiféle eltérő reakciót a magyarországi és erdélyi olvasók között?

– Igazából az érdeklődés lepett meg, hiszen az erdélyi olvasók annyit sem tudhattak rólam, mint a magyarországiak. Annak a közhelyszagú kijelentésnek a démona, hogy Erdélyben nagyobb presztízse van az irodalomnak, mint Magyarországon, végig ott kísértett az erdélyi utam során, de mindeddig nem mondtam ki, mert gyanúsán annak az Erdélynosztalgianak a része, aminél sokkal érdekesebb a tényleges találkozásokból, beszélgetésekből kialakuló tapasztalat. Például nekem Magyarország vízfejű és centralizált irodalmi és kulturális életéhez képest üdítő, hogy mennyire erős és jól működő az erdélyi irodalom decentralizáltsága. És ha ez a benyomásom igaz (nyilván árnyalandó), akkor eléggé közel áll az itteni kultúraszerveződés az általam ideálisnak s egészségesnek gondolt szerkezethez.

BIRÓ ANNAMÁRIA

Nehezen

Helló! – a Szűzanya.

Mindenkit a család küld zártosztályra – én.

– No more alkohol, mister McDonald – írta Alois egy lap legtetejére, és aztán meredten nézte a hülyeséget. Egyáltalán honnan sétált be ez a Mister McDonald vagy bármi legyen is a neve. Az alkohollal való kapcsolatát ismerve Alois azon nem csodálkozott. Mindennek hatását, melyet az emberi szervezetre ki tud fejteni, megtapasztalta. Leírták ezt illumináltabb elmék, mint ő, például Venyegyikt Jerofejev. És méghozzá milyen szépen, utánozhatalanul írta! Illumináltság alatt most az egyszer a megvilágosodottság felemelő, egyszersmind lesújtó állapota értendő.

Mindenki, aki szeret inni, az alkoholista? – töprengett Alois aggódva. Berögződések tömkelege az életünk – állapította meg utóbb szomorúan és a fejében megint ott zúgott a tenger, és a tengerbe hulló eső. Istenem, milyen egyedül vagyok – sóhajtott Alois, és nem tudta, hogy bánkódjon vagy örüljön. Inkább örülni fogok, döntötte el, bár nem tudta, hogy ez egy jó döntés vagy egy rossz döntés. Nyilván, hogy jó döntés, nyugtatgatta magát eléggé hiábavalóan. Mindegy, haladunk előre – jelentette ki Alois, aki lélekben egy győztes hadvezérnek gondolta magát. És rettegett attól, hogy egyszer valaki legyőzi. Aki legyőz, az csakis ellenség lehet? – próbált alkudozni Alois, pedig tudta, nem édesmes.

Alois két szó között a harmadikat elvesztette. Ha a felejtés felfogható veszteségnek is. Persze, hogy veszteségnek fogható fel – dűnnyögte Alois. Ha valami kiesik belőlem, és többé nem találom meg, akkor az veszteségszámba megy. Na persze, az emberi lélek feltehetően mégsem egy gyár vagy üzlet, ahol pontos könyvelést vezetnek még a veszteségekről is. Habár Aloisnál szavahihetőbbnek tartott emberek már leírták azt, hogy de, pontosan ez a helyzet az emberi lélek működésével is. Miszerint, ami elvész, annak is marad valamilyen nyoma. Melyet bizonyos módszerekkel elő lehet csalogatni. Pszichiátriai és pszichológiai módszerekkel. Alois nem bízott ezekben, mert meggyőződése, hogy az embert semmilyen módszerrel nem lehet leszoktatni arról, hogy átverje saját magát. Ez valamiféle túlélési mechanizmus, ilyen szempontból tehát a test és a lélek azonos szabályok szerint működik – dőlt hátra elégedetten.

Alois rájött, hogy már megint a tudományos értekezés határát súrolja, sőt, az is lehet, pszeudo-tudományosságról van szó. De ki merhetné azt állítani, hogy Alois hülyeségeket beszél, miközben saját magát analizálja. Milyen kritériumrendszer szerint állapítatik meg, hogy valami hülyeség-e vagy sem. Alois itt elkezdte unni saját magát, és a régi szép időkre gondolt. Azaz eljutott eddig a szókonst-

rukcióig, hogy régi szép idők. És aztán nem jutott eszébe semmi. Arra gondolt, hogy ahhoz gondolni is kellene valamit, hogy valami eszünkbe jusson, de itt meg rájött arra, hogy zsákutcába jutott még logikai szempontból is. A logika egy trükkös tudomány, ilyen értelemben a trükk maga is egy logikus dolog, gondolta Alois, és átkozta azt a napot, amikor érdekelni kezdték a dolgok. A dolgok lényege. Rettenetes. Alois heves vágyat érzett a butaságra, vagy bármi is legyen az, amit ezzel a pejoratív értelmű szóval fejeznek ki.

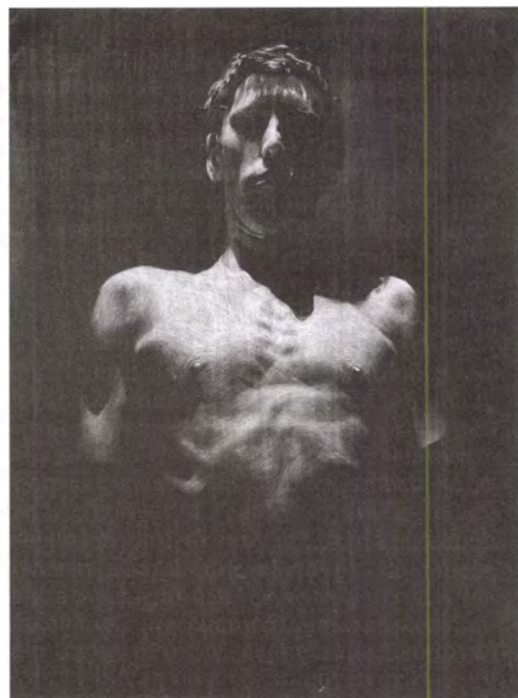
Lesz maga juszt is az enyém, csak az enyém – jutott eszébe a Betli duó énekesének a hangja, a nóta, és végre: a régi szép idők. Ó, mennyi ocsmány lerészegedés kapcsolódik ehhez a semmitmondó nótához, a refrénhez, és mindenféle Duó-hoz, akik hasonló dalokra fakadnak. Azt, hogy az ember még ilyent is hallgatott alkalomadtán, nem túl sikk bevalani, de mindenesetre nagy bátorságot igényel. Az ilyen emlékeiről az ember inkább hallgat a sírig, sőt a síron túl, ahonnan nem jár vissza kísértetni, sem élőket, sem ezeknek rokonait. Ez egy olcsó vicc – állapítja meg a kritikus és le is írja, ezt jobb lett volna kihagyni, hol volt, kérem, a szerkesztő, amikor ez a mondat besurrant ide?! Alois a kritikát olvasva elnézően mosolyog és szívből szereti a kritikust. A sírig, de még azon is túl. És ígéri, hogy ezentúl rendesen viselkedik.

Aloisnak ettől a könnyelmű ígérettől elzárulnak a homlokcsakrái, és hirtelen megint nem jut eszébe semmi, azazhogy azt az erdő közepén álló kocsmát mégsem akarja elmesélni, minek, nem olyan érdekes.

Tele van a világ erdőkben elrejtett kocsmákkal, amelyek mindegyike történetek ezreivel rendelkezik. *Első nap, nem történt semmi* – kezd az egyik kocsmáros. *Már az első nap óriási hepaj lett itt, összegyűlt az erdő mind a hét lakója* – mondja a másik. *Nálunk egyszer egy igazi király is járt* – mondja a harmadik. A negyedik csak sunyin vigyorog, hozzá politikusok és maffiózók járnak, felváltva, időnként egyszerre. *A nagy dolgok mind a kocsmában kezdődtek* – mondja a hatodik a szakállát simogatva. *Hirtelen benépesült az erdő kisgyermekkel. Ez a kocsmá valahogy fellendítette a közösség szexuális életét* – meséli a kocsmárosnő mosolyogva.

Alois belefárad és arra gondol, hogy ez a novella nem fog sikerülni.

De hát a forradalmár minden nap legyen forradalmár és forrongjon megállás nélkül! Hulljon a szó, az eszme az ő szájából. Ne ússza meg senki az ő szavát! – Alois itt rettegni kezd, hogy a copywriteri szakma mégiscsak megártott neki, anélkül, hogy valaha is dolgozott volna a szakmában. Még a végén pártszlogeneket fog írogatni. Ingyen! – ilyesmire szó sem lehet, rőtta meg magát szigorúan és eszébe jutott a színházigazgató verse. Valahogy így szól: Hajnal van megint, lovam felnyerit, éjszaka eszem meg a kihült reggelit, a falakra puskákat rajzolok, mert én igazi forradalmár vagyok. Alois sejtette, hogy ezt a verset nem az igazgató írta, de mégis így

Szabó András: Torzó, 2010

szerette nevezni: a színházigazgató verse.

Nincs új a napalm alatt – jutott eszébe Aloisnak, és nem szerette volna ezt továbbgondolni, de nem sikerült.

Aldozatok nélkül nincs forradalom, ezt még maga a Jóisten tanította nekünk, jelenti ki hangosan Alois, de közben a szívében lapuló titkos Jézuskájára sandít. Jézuska biztatón kacsint, hogy csak így, csak így ügyesen, aztán a szemébe húzza a sapkáját és elszundít.

Mihez kezdett volna a Jézuska egy gépfegyverrel? – tűnődik Alois, és nem jut semmilyen eredményre. Később arra gondol, hogy a Jézuska örök, ő bármilyen korban ugyanúgy viselkedne. Ez az ő lényege – érti meg végre Alois, miről beszélt neki a pap éveken keresztül. Az Úr glóriaként világította meg a fejét egy vilanykörtével, Alois mégis elmenekült tőle, mert még kíváncsi volt a világ többi részére is. Úgy gondolta, a pap azért beszél az Úr jóságának tágasságáról, mert ő maga be van zárva. Hogy pontosan hova, azt Alois abban a korában még csak félve sejtette.

Sejtése beigazolódott. Leányka korában jogosan félt megtudni azt az alapigazságot, hogy az ember be van zárva saját magába. Mióta ez világos, azóta folyamatosan a kijáratot keresi. Kijárási pánikrohma van – ha szabad ezt így nevezni. A papnak meg bezárási pánikja volt. Vagy ő is a kijáratot kereste? Ez nem jellemző a férfiakra amúgy, mondta Alois, de aztán megbánta. Ez azért tényleg egy csúnya általánosítás. És éppen az előbb ígérte meg a kritikus bácsinak, hogy rendesen fog viselkedni.

Az micsoda egy pasas volt! – emlékszik vissza Alois megint csak a papra, akit így utólag nagyra értékelt. Sokkal nagyobbra, mint amekkora a pap valaha is lehetne. Ez nem egy jó stratégia, mert Alois a sors lépten-nyomon összehozza múltja árnyaival, és azok mindig gyengébbnek tűnnek, mint azok az emlékképek, ame-

Szabó András: *Kolozsvár fölött az ég*, 2016

lyek róluk Aloisban élnek. Nincs kizárva az sem, hogy valahol, valamikor újfent a pap mellett ébred egy ágyban. Vagy koporsóban! Ha mégis igaza volt annak a szerencsétlennek, miszerint a holtak lelke nem holt, akkor még ez is bekövetkezhet. Aloist a hideg rázta ezektől a felismerésektől, de ennek ellenére sem tudta kiűzni a papot a fejéből.

Vajon hogy néz ki ma, ha még él egyáltalán? Valaki azt mondta, látta valahol mostanában, és hogy változatlan. Alois hiszi is, meg nem is ezt az információt. Neki is vannak látomásai néha. Látott ő már városok utcáin, metróiban és villamosain olyasvalakiket, akik nem volt ott mit keressenek. Például a Babba Máriát aranysegélyű kék palástban a bukaresti metróban.

A Szűzanya néhány centivel a metró padlója fölött lebegett, a közvetlen közelében két nyugdíjas támaszkodott harciasan a bevásárló szekerére, egyáltalán, minden utasnál volt valami. Táská, szatyor, akármi. A Szűzanya fegyvertelen volt és védekezően emelte maga elé az egyik kezét. Alois sehogy sem tud visszaemlékezni, hogy melyik szent kéz volt az, a jobb vagy a bal, de úgy gondolja, ennek számára úgyszincs túl nagy jelentősége. Fél kéz mégiscsak egy egész kéz. A félkezű ember sem fél ember, és mind így. Mindenkinek vannak hiányosságai, nemde? – mondaná András bácsi szigorúan.

Ennél az András bácsinál a szerkesztő illedelmesen megkéri Aloist, hogy igazán meséljen valamit erről a szereplőről, mutassa be egy-két bővített mondatban, de Alois megtagadja a munkát arra hivatkozva, hogy lényegében nem is ismeri ezt

az András bácsit. Csak néha olvassa azt, amiket az itt-ott mond, és felismerné az utcán, mert több fényképet is látott róla. Feltéve persze, hogy András bácsi nem álcázza magát, vagy időközben nem varratja fel a ráncait, és amiatt felismerhetlenné válik. Habár Alois szerint András bácsi nem olyan.

A szerkesztő tépi a haját és az asztalt csépelve ordítja, hogy ezek szerint Alois mégis ismeri ezt az embert, de ő továbbra is tagadja, hogy bármi köze lenne hozzá. Az embernek néha eszébe jut egy-egy ilyen András bácsi, vagy hívják akár-hogy, anélkül, hogy különösebben ismerne az illetőt. Így volt ez a Szűzmáriával is. Egy-két kételkedő fohászféle még nem elegendő az ismeretséghez.

Alois azzal kezdte gyanúsítani magát, hogy túl nagy igényei vannak, ennek ellenére elég kevéssel beéri. De akinek csak annyi van, annak a kevés, kevés? Mennyi az annyi? – vihogott fel Alois és újfent imádta az anyanyelvét.

Két megállóval odébb (ugyanott, ahol Alois) a Babba Mária is kiszállt a metróból és a tömegbe vegyült, majd egyszerűen eltűnt. Alois morcosan mesélte gondolatban a papnak, hogy nem így képzelte ezt a találkozást, szerinte az lett volna korrekt, hogy ha a Máriácska már megmutatkozott, akkor szól is hozzá. Legálább ennyit mond, hogy *Helló!* A pap kuncogott és azt kérdezte, hogy ha mindez megismétlődne, és a Szűzanya azt mondaná, *Helló,* Alois meg lenne elégedve?

Alois erős késztetést érzett, hogy megírja a *Kolozsvártól Bukarestig kisebb-nagyobb kitérőkkel* című opust, de ismételten rájött, hogy ehhez zeneszerzőnek

kellene lennie, mert szavakkal írva ez nem megyen. Túl sok időbe telne, hacsak az ember nem áll neki rövidíteni a dolgokat. Akkor meg egy olyan bonyolult kódrendszer lesz az egészből, hogy azt rajta kívül ki a fene értené. De ha élvezik, akkor minden rendben – döntötte el Alois és elpirult. Az élvezni szó olyan szűkre fogyott az utóbbi időben, hogy mindenkinek csak és kizáró jelleggel a szex jut eszébe róla. Alois Istenre bízva lelkét reménykedik, hogy neki becsszóra elhiszik, ő aztán semmiféle szexuális utalást nem kívánt tenni. Freud elszólás lehetősége szóba sem jöhet. Vagy talán mégis.

Örök hűséget egy kecskenyáj közepén is lehet fogadni valakinek, nem az a lényeg, hogy hol mondatik ki a végzetes mondat, hanem az, hogy be tudjuk-e ezt maradéktalanul tartani. De mit értünk maradéktalanul, mit értünk örök hűség alatt? – tette fel a kérdést Alois, mert igen határozott, bár erősen cáfolható véleménye volt erről. A cáfolatok sorát természetesen nem sorolja fel, főként azért, mert nem ért velük egyet. Ha azt is elmondaná mindig, hogy mivel nem ért egyet, soha nem kerülne sor arra, hogy elmondhassa, mivel ért egyet.

Ez ilyen egyszerű – ért egyet magával Alois, és ez a világnak is tetszik. Az egyszerűség gyönyörködtet, a változatosság annál inkább – ez az ő életfilozófiája, de nem tudja mindig ehhez tartani magát. Az ember életében vannak szürke, de termékeny pillanatok, amikor az örök hűségre valóban képesnek érzi magát. Feltéve, hogy már megismerkedett a hűtlenség édes és őrzítő állapotával. Hűtlennek lenni állapot. Erre mondhatom azt, hogy állapotos vagyok? – tépelődött Alois, majd úgy döntött, hogy igen, miért ne. És mindez egy kecskenyájától indult.

Filemon őzeket lesett a gyümölcsös-kert végében. Kicsit lennebb az apja az emberarcú angol juhokat etette.

Alois rájött, hogy már megint elszólta magát. Csupa veszélyes örvény a gondolat, mégis olyan jó belekerülni. Sodorjon, csak sodorjon el bárhova. Miért kötelező mindig visszajönni?

Hova a fenébe? – morog reggel Alois, és próbál visszaemlékezni, mi lehetett az eszmefuttatás lényege, amikor ezt a zöltséget leírta. Nyilván nem jut eszébe, miért is jutna, írhatja ezt is a veszteséglistára. Feltéve, hogy ma is kiegyezik magával abban, hogy ha egyszer valami kiesik belőle, és azt soha többet nem kapja meg, akkor az veszteségnek számít. Alois inkább az élőknél és holtaknál is erősebb emlékképekre gondol, még egy spangli, és azt fogja mondani, az írás tehetsége Isten adománya. A pap felröhög a villanykörtéje alatt, és reszelgetni kezd a körmeivel egy lemezt. A teremben a nők felsikoltanak, a szerkesztő szintén, miszerint kik ezek az emberek, az előbb még nem voltak itt, nem volt elég András bácsi, akiről nem tudunk semmit, most még egy diszkónyi embert idecsődítesz? A tömegnek nem kell neve legyen – veti oda hanyagul Alois és távozik, mint egy győztes hadvezér. A sarok mögül visszaneéz. Üldözőimet kardélre hányom – súgja a falnak, és elalszik.

E(c)setelem

ecsetelem
 ami az elmúlt
 egy perc alatt történt
 ma, pontos dátum:
 év, hónap, napon,
 óra és óra egy perc között
 következik a pontos helymegjelölés
 Ön kezébe vette a Helikon legújabb számát
 tekintete fegyelmezett, szakszerű volt
 mintha ezt csinálná naponta
 és pontosan megtalálta
 hogy szemét hová vesse
 jobb szem ez a sor
 jobbról balra
 bal szem ugyanaz a sor
 jobbról balra
 az első betűk után
 Önnek választani kellett
 hogyan jut tovább
 legalább három lehetőség
 látszik már elsőre
 természetesen sorról sorra
 sétálhat, amint tanították,
 vagy fél szemmel ugrálhat közöttük
 vagy hátrafelé haladva is kereshetné
 a szavak helyét
 sasszéban, cigánykerékben stb.
 de itt állt jobbra egy hullott gyümölcsöt
 bort és betűzsákot szállító kisszekér
 főszakácsok várják a szekér rúdjánál
 talán beülni merészkedik?
 helyéhez közelebb húzhatjuk?
 a bejárat bal oldalán egy hordágy
 fehér öltönyben, fekete öltönyben
 állnak kifutók a hordágy végeinél
 és tekintetükkel, mint taxisok,
 hívogatják Önt
 hogy ekként utazzon tovább
 Ön kelléke az újságkionyhának
 heten már a kisszekeret választották
 és amikor ők kiszálltak
 kiválaszthattak egy üveg bort a rekeszből
 és ihattak
 hárman már felfeküdtek a hordágyra
 kettő a hátára, egy hasmánt
 velük gyorsan, kigyózza száguldtak
 egy kislány az újságot körbemászta
 a többiek mellette elsétáltak
 és egy terem ajtaja becsukódott
 most Ön ott bent ül
 a hordágy körül
 közös holdudvarunk körül
 az est
 és a kisszekér itt van a bal oldalon
 „a-hatát nem azonos a lélek
 távozásával, röviddel
 a-hatát beállta után a Mozgató Malma
 alkotóelemeire oldja a lelket:
 egysejtjeire
 melyek mindenséget hordnak
 a borvörös világlélekbe”
 mikor, mikortól
 mivel, miként
 milyen okból, milyen céllal
 diagnosztizálhatom
 a képlékeny benyomást
 mely fájlíro/dalmon keresztül
 felütheti magát
 és ismételt lejátzásban
 beszűkített látó/tó/térben

Szabó András: A csipkeverő lány álma, 2016

nézhetem újból és újból miközben
 keresem, figyelem, lefedem,
 megnevezem
 a folyamatosan áramló nyelvtelen
 változóból
 a kiszakított, 1/4 liter,
 már nem élő nyelven dadogó
 idegen, tőlem tehát eltávolítható pillanatot:
 az esetet
 esetelünk. esetelünk?
 esetelünk!
 IGEN, egy idegent
 egy túszt
 egy kitoloncolandót
 egy menyasszonyt
 egy gyereket
 egy halottat
 egy öreget
 egy egeret
 mikor, mikortól
 mivel, miként
 milyen okból, milyen céllal
 minek
 és átadom a jövődelmet, a fontosságot,
 a pénzt, az elismerést, a magam igazát,
 az egészséget, a tisztázást vagy
 egye fene, csak valamit ettől remélt:

a ki nem vágható-tölthető
 kivágott-kitöltött esetet
 amiről, amit
 és amikor
 az 1 már nem tehet
 az 1 kevés, a 11,
 111, 1111, 11111,
 111... kevés
 ha az 1 kevés
 a másodikat meg kell keresni
 a harmadikat is találni,
 a negyediket kifundálni
 s az ötödiket...
 és ők mind
 mint az egy
 fáznak
 és orvosi köpenyt kell feladni rájuk
 és nyakkendőt tettek
 és csadort
 és arcot változtattatok
 nem lehet túl személyes, túl
 szimpatizáló:
 „ugye, szereti mind a gyerekeket?”
 a privátnak semmi köze
 a privátnak otthon kell maradnia
 eseteljünk magunknak
 eseteljünk másoknak

Szabó András: Tej (részlet), 2017

hogy elkezdhezzünk reflektálni
 magunk közelségében távolságot nyerni
 önmagunkhoz
 vagy mégsem? –
 ki lopta el az almát a fáról
 ki lőtte le az almát a fejéről
 ki mérgezte meg az almát
 ki törte szét az üveget a fejemen
 ki pisili le a bejáratot
 fáj a hasam tőle
 fáj a fogam rá
 melyik mulandó rétegből
 gyúrom a jelent, melyben nem minden
 eset eset
 baj-e, ha életemben keveset esetelek
 – és azt, nem röviden –
 mennyire tarthatom magam távol
 az eseteléstől, a görcsétől, mely
 el-el fogja a fejem, megzabolazza
 tarkómra ül
 és nyargal nyargal
 dolláros zsákot lóbálva kezében
 szemében szerencsejáték szemek
 körte alma meggy
 vagy cukorkát szór
 mint legenda szerint Mária
 Terézia
 kell a figyelem ? . !
 kell a reflektálás ? . !
 kell az emlékezet ? . !
 mennyire ? !
 kellene szűrők, rosták
 melyek sok ezer szemén fennakad
 valami ? . !
 mert a szűrők, rosták látnak
 nagyítanak
 a pici is fenn akadhat
 a mellőzött is fontos lehet
 nemcsak a nagy rög, a nagy kő
 Oh, Te a szolgálatunkra létrehozott
 nagy Mikroszkóp
 elébe járulunk, cselédeiddé válunk
 gyártjuk, hordjuk, fonjuk
 kenderből a csepűt
 csepűből a szálát
 szálakból a szavakat
 mert Ön csak értünk dolgozni látszik
 és a múltból semmit sem értünk

a jelenből sem, a jövőből sem
 mint Ön
 meg sem kell látnia engem
 meg sem kell értenie engem
 nem is kell segítenie ebben
 nekem
 Oh Te nagy Mikroszkóp,
 te közSzolgáltatás
 „~~a~~ ~~hat~~át nem azonos a lélek
 távozásával röviddel
~~a~~ ~~hat~~át beállta után a Mozgató Malma
 alkotóelemeire oldja a lelket:
 egysejtjeire
 melyek mindenséget hordnak
 a borvörös világlelekbe”
 Valaki van
 Valamije van
 Valakinek valamilyen valamije van.
 Feltételezzük
 Valakinek valamivel valamilyen
 valamije van
 Valaminek valakivel valamilyen
 valamije van
 Elgondoljuk
 Kezem és agyam módszerekben
 tisztára mosom
 hozzányúlhatok
 és a páciens (páciense)
 beidézhető
 feltárható
 kibevezhető
 ha a kezem remeg csak szakmai frissesség
 megszűnik ez is.
 Erre föl, valaki fog egy örömmadarat
 és befészkelheti
 ide, és ez itt sok kis örömmadarat fog
 költeni.
 És holnaptól egymás hierarchikus
 páciensei,
 ha madárhangot hallanak, jókedvük lesz.
 Vissza:
 nincs semmi fertőző bennem
 az Ön esete felboncolható
 mert remél Ön valamit
 remélni jó – ezt Ön ezt nem éli
 én sem
 megmondom mit kell tennie
 vagy mit nem-zedjen

amit Ön hozott még nem elég szó
 amivel bejött még nem elég beszéd
 még több beszéd kell
 ahhoz a pár szóhoz melyet kimondok
 itt Önnek
 eseteljünk együtt
 eseteljünk együtt
 az Egy kevés
 szép ez együtt
 kell a másik
 ha sok ember együtt, még elhihetjük
 hogy egymásért is vagyunk
 sokszor elmondható
 ugyanaz a történet
 másnak, ugyanannak,
 mindég másként
 beszédétől lesz az eset
 a hivatalnak csak mesélhető eset van
 ügyügy elmesélendő eset –
 bár nem lehet
 kétszer ugyanaz
 az egy eset,
 sem egészen különös, kiváló eset
 csak csoportok, és alcsoportok és halmazok:
 „csak azért is eset”
 „muzáj eset”
 „hátha eset”
 „no, ez meg ez (meg)eset”
 „nem elég eset”
 „ez eset?”
 „eltáncolt eset”
 „elkiabált eset”
 „elsimogatott eset”
 „megfestett eset”
 „elsuttogott eset”
 „alanyeset”
 „tárgyeset”...
 röhelyes, komoly, vicces, epés, pityókás
 súlyos
 ez az Eset százfejú sárkány
 (mint Ön itt:
 egy szemszögből
 akár száz Eset)
 hol, mikor
 milyen okból, milyen céllal
 és miből
 de diagnosztizálom én,
 a szolga, elé hozott
 mege(c)setelt valóságot
 hogy eseteknek végességet adó szavaimmal
 tovább egyszerűsítsem
 a pelyvát és a rozsot
 süssek belőlük esetet
 melyet szétosztok és megeszem
 amikor az újság megfizet
 igen, ecsetelem
 ami az elmúlt
 idő alatt történt
 pontos dátum:
 év, hónap, napon, óra és óra egy perc között
 következik a pontos helymegjelölés
 és Ön már rég letette a Helikon
 legújabb számát
 megint tovább
 zaj és kép
 egyedül koccintok
 Önért, hogy ami történik,
 jól essen
 „~~a~~ ~~hat~~át nem azonos a lélek
 távozásával röviddel
~~a~~ ~~hat~~át beállta után a Mozgató Malma
 alkotóelemeire oldja a lelket:
 egysejtjeire
 melyek mindenséget hordnak
 a borvörös világlelekbe”

Részletek a *Phytolegendáriumból*

Boldogasszontövis

phytoikon

És azt tudod-é csöppsigém, hogy hunné kapta erejét a boldogasszontövis? Hisz a neve is mongya, hogy a Szűzmárjácskátú. De nemcsak a neve, ábrázottja is mutassa, mer ott van rajta a nyoma a mái napig is, mer fehér fókák vannak a levelei közepin. Mer amikor a Krisztusurunkot üldözte a rencér, ménekút a szencsalád a Eggyiptom föggyire. Mენტek öszvérhátan, de meg köllött ány a út mellett, hijábo üldözték ikét, a Márjácskának meg köllött szoptatnyija a Jézuskát, mer ammé kisded vót. Nos akkor nagy sietve megszoztatta, látto má gyünnek is a katunák, hát éfolyt éccsép a tejibú, valami útménti tövisbukorra cséppent. Innej kapta a írját, a nevit is, mer Márjo tövisinek nevezik, ott viselli a levelejin Márjo tejit örök időkig, mer az mindén betegsígék írja, mindén kínok vigasza. A boldogasszontövis így a vigaság jegyivé a megszorútt embernek ekülönbózteti magát a gaztú.

A fűszálak rengye

phytoaforizma

Hijábo ríll a ember, ha víge a nyárnok! Monta Öregapád. Hijábo ríll, hogy nem győzött öleget szénnyi ebbú vagy abbú a növínbú. Hogy nem főzött utifűszirupot. Émulaszototta a orbáncfű virágzást, nem csinát Szenjános olajat. Ha hirte len gyünnek be a jóidók, éccéribé anyni a munka, hogy a ember nem írkezik a virágzásro, nincs mikor egácsfavirágot szénnyi, hogy mízet főzzön vagy boddzaszirupot. Azon is kár emísztenyie magát, hogy mennyi termétt a nyáron. Ha erinyessen dógozik a ember, mindén gondoz, amit Atyámteremtőmtű kapott. Atyámteremtőmtű még nem szidhassuk, mer ő igazán mindénre gondott visell, jó és igasságos a dógok rengye szérint. Kár össze azt mondanyi, monta Öregapád, hogy nem telik ére, ára, mer nem termétt a nyáron. Vagy hogy olyan gyorsan étet a ílet, isteném. Nagy bűn ez, a hitetlenyek még a oktanok beszínek így. Gondúta Öreganyád. Mer ilyenkor mindén aszmonta, ha étet, hogy tējjen! Minha sejtétt vóna valamit. Nem monta Öregapád sē Atyámteremtőmnék, hogy mér vetted el mellüllem idejekorán, íhettünk vóna még égyütt. Mer Öregapád tutta, bűn lenne így beszínyi, mer ilyen a fűszálak rengye. Atyámteremtőm gondoskodik mindénrű, mindén égyyes fűszálrű gondoskodik ezen a világon a maga gondolattya szérint. Akkor sarjad, akkor terem, akkor virágzik, akkor szárod, amikor ideje van a dógok rengye szérint. Ez a fűszálak rengye. Öregapád ára vágyott,

hamarabb hát vóna meg Öreganyádtú, de még inkább azzá égyütt.

A pélva

phytoanekdota

Öregapád Öregapja a eső, aki Maradon maratt. Mer a rigés rigi világbo járták a világot a cigánnipek, vándorótak falurú falura, vitte iket a szél, mind a pélvát, oszt éccércsak megtelepette, ha talátok földet, ami befogatta ikét. Megátunk, lerakott minkét a szél, éfárottunk, nem akaróddzik tovább mēnni, monta Öregapád, és leűt a földre. Maradunk. Öreganyám monta mindig, gondoyni kő a földet, ami befogad. Öregapád még Öreganyád úgy szerettik égyemást, hogy mindig veszekettek, de mindig. Tavasz van, dógozz a kerbe, ősz van, mēnni ē napszámbo, nyár van, mēnni válylogot vetni a Téglások partyáro, felülled éhenn is háhatunk, kiabát, hogy zengétt a ucca túle. Úgy szerettik égyemást, mind a tűz még a víz.

Amikor Krisztusurunk a földön járt, oszt a Szempétérre vándorótak falubú faluba, mēntek a úton, betértek a maradi határbo is, oszt megláttok éccér egy cigánt, aki fekszik a földöz hanyatt, oszt tátvo a szájjó neki. Mer hullott ipp egy kicsikét a manna, oszt háha beleesik a szájjábo is egy, oszt lenyeli, oszt jóllakik vele! Imittamott pottyant is égy, azt szípen lenyete a cigány, oszt tátotta tovább a szájját. Mestér! Aszongya Szempétér Krisztusurunknak, mer így hita mindig. Micsoda erős, egíssígés legíny ez. De, aszongya, hogy lehet, hogy ennyire lusta? Pétér, aszongya a Krisztusurunk, hát így léssz kerek a világ. Ha mindénféle forma van benne! Mēnnék akkor tovább. Éccér még megánok, lássák, hogy a földön arasák ipp a búzát. Aszt egy léánko, szíp cigánlány ott dalóll, fűtüll, úgy szēdi a markot, minha mulatna. Mestér! Aszongya mēgin a Pétér, milyen ílínk ez a lány, milyen szorgos, íltrevaló! Az, ugyi? Oszt aszt tudod-é, mongya a Krisztusurunk, hogy az a tápész lusta fogja évēnni felesígű ezt a íltrevaló lánkát. Mestér! Felélli Pétér, há má csak nem csinász ílyet. Hát ezek vónánok égyemáshovalók? Csak így lehet, Szempétér, ha a két mátohát összetēnnínk, há meghānánok éhēn. De így, hogy a égyik ügyes léssz, dógos, így csak jutnak valamire.

Ezt mesēzte Béluskánok Öregapja, míg a Téglások partyán útek és öröztik a szárodó téglát. Tűzött a nap, fűszál sē mozdút. Igēn jó válylogos föld vót ott, nyáron kiszárott a vize, a parton kevertik a pélváró. Öreganyám hozta a pélvát, aratásbú. A csíplógípú ami visszamaratt, odatták neki. Ha vihar gyűtt, vigyáznyi köllött, fő nē kapja a szél, mi tapasztaná össze ezt a tápész földet különben?

A díjó meséje

phytolegenda

Éccér Krisztusurunkkā járt Szempétér evilágbo, ippē Marad határábo jártok, leheverēttek egy nagy díjófa alá. Napos ősz vót, má közelēgtek a rosszidók. Útek a tökföd szílibe, jó megtermētt, tarkák vótak. Pihentik a út fárodalmajit, útek, mind a szentök. Má mindēhun hirdettik a évangēljomot, de oktan vót a maradi níp, nem hallották meg a ígēt. Ahogy ott únek a díjófa alatt, aszongya éccér Szempétér a Krisztusurunknak, te Krisztusurunk, nem okossan csinátot ezt Atyámteremtőm. Éhanyagóta a teremtist, nem szántott, mindēnt fővert a gaz, a teremtis nem terēm. Nehéz lett a ílet, évadút a níp, nem csuda, hogy nem hallja meg a ígēt. Ne beszíj ilyenēket, te Szempétér, mongya neki, nē szidd a rencért, mer így van jól mindēn evilágon. De a Szempétér igēn nyakas vót, itt van például aszongya, ez a szereszítt sok tök, lehet bēngēzní, ha bírja a ember, mer igēn súlyossak vótak. Nemjól van ez így, nagy a tök, de a száro gyēnge, ní má le is szárott itt a heves nyárbo, éhun még, itt a sok apró díjó erős száron, hogy tán még a bűnök súlyát is megbírná! Nem jobb lenné, ha a tök a díjófán terēmne, hát még csak lē sē kőne hajúnyi, ömēgetnyi, hogy a ember meghúzza a dērēkát, csak odanyúnyi, leszakajtanyi a fárú, mind a Ádáméva a idők kezdetin a Paradicsomkerbe! Ne okoskoggy Szempétér, mer oktan vagy te a teremtis dógajiba. Ére éccēm díjó pottyant a Szempétér kobakjáro. Látod, látod, Szempétér, bizommondom nekēd, mi lett vóna, ha most tök pottyant vóna a kobakodra, hát lehet, hogy agyoncsap! De ais lehet, hogy csak ugyanílyen tökfējű marattá vóna. Mer súlyos bűnök terhit viselli a teremtis, ami alú a díjó fő van szabadítva! Ezér mindíg munkákonnyi kő a megváltáson. No gyere, mēnnünk, hirdessük a ígēt, mer közē van a főtámodás. Krisztusurunk monta. Légyēn ez a díjó a oktanok eledele. Mer ha a díjó velejit észēd, könnyen vág a eszēd!

A belédēkfű meséje

phytolegenda

A belédēkfű a legátkozottabb a fűvek rengyibe. Olyan mīrges, hogy ember, álot, ha íll vele, meghāl túle. Mer beleesētt a bűn fullánkjo. Éccér a Júdást megkísírtette a ördög. A is egy vót a apastalok rengyibe. Olyan vót a is, mind a Luciferkő, mer az ott szógát Atyámteremtőmnē a többi angyallal égyütt. De elárúta itēt. Mind a Júdás a Krisztusurunkot. Addig incselkēdētt vele ördög, hogy fogta magát, emēnt a Pilátuselftársho, főjelēntette itet harminc ezüstér. Hogy a Krisztusurunk a níp ellensíge, mindénfélév hitēgeti ikēt. Hát a elftársoknak nem is teccētt, hogy hirdeti a Krisztusurunk a évangēljomot. Azokot csak a jószág még a píz érdekōte.

Szabó András: *A test álma*, 2017

Akkor Pilátuselftárs kiatta a parancsot, mentek Júdássó a olajfák hegysére. Ott aztán, ahogy imádkoztak a apastalok, odamegy a Júdás a Krisztusurunkho, megcsókújjja, minha a legnagyobb szeretetté lenne irántó. Evvót a jel a zsandároknak, akkor osztán kézrekerítették a Krisztusurunkot. Júdásjúdás, csókkal árusz é, hát nem szígyelléd a pofádot? Kirohan ére a Szempétér a többi apastalokká, nekifognak hadakoznyi a zsandárokká, hogy nem aggyuk a Krisztusurunkot! Úgy összeverekétek, a Szempétér a égyiknek még a fülit is levágto. De Krisztusuruk visszaforrasztotta, mer ő a világ orvosa. Mosmá ölíg légyen a ödöklísbü, mongya nekik, ennek a bűnnek meg kő lennyie, mer meg kő váltonom a bűnösököt. Mér visíték, zsandárok? Kérdézték azok. Mink nem tuggyuk, visszük a Pilátuselftárs elé. Biztos szitta a rencért. De nem szidalmazott Krisztusurunk sohasé, még a bűnösököt is csak intette. Csak hirdette a evangéljomot. Oszt becsukták, megfeszítették. Hát a Júdás örút a píznek, megindút, hogy elissza a ész kocsmábo. De megszöllát benne a szíve, nem hatta nyúgonnyi a lelkiösmerete. Ekkor látto csak, milyen nagy rút bűnt cselekédett. A legrútabbat a világon. Akkor megjeléntek neki a pokolbéli ördögök, kínozták kégyetlenü. Akkor tutta, hogy sosé lesz má nyugodáso, elatta a megváltását. Megátkozta ekkor mind a harminc ezüstöt. Kimént a pusztábo a sénkifögyire, talát ott égy kiszárott fát, ára főkötötte magát. Amikor a kötéllel a nyakán leugrott, a harminc ezüst mind szítgurút alatta a földön. Mire Júdás megmerekedett, megfogant a átko a teremtsibe, mind belédékfű nyöt belülle. Azóta is a akasztófák tövibe tenyészik. A legmírgessebb a mírges növények rengyibe. Mer a Júdás vítke vót a legnagyobb víték a vítkek között. Aki a belédékfűvé il, az a halálló ill. A Júdás bűne nekü nem hát vóna meg Krisz-

tusurunk a kérésztén. De nem is váltotta vóna meg a világot. Így osztán nagy szent titok ez, é né mondd, gyerek sénkinek, de a Júdásnok van a legnagyobb ríse a megváltásbo. De azér mégsé híjják Szenjúdásnok, mer rút bűnös vót!

A fák munkái. A szemzís

phytoenigma

A levélszár tövibe únek a szemék. Ezek a hajtórügyek. A szemékét a héjjastú, a kíréggő kő levágnyi, hogy a kírég darabkájjávo égyütt lehessen beütetni. A levelet le kő vágnyi rúla, csak olyan négyed darabkát haggy a száron. Akkor a anyavesszőt hosszábo és kérészbe, kérészt alakba be kő vágnyi. A bőrt éválosztanyi a hústú, és akkor oda bepaszíttanyi a szemét, lezárnyi, hogy levegővé né írínkélzhessén, csak a bőr a bőrré. Madzzaggá átkötnyi, míhviasszá bekennyi. És várnyi, várnyi, mire kisarjad. Nyár vigin kő szeméznyi, amikor má begyűnnek a rosszidók. Borús időbe kő szeméznyi, nem eshet, szél nem fújhat, nap nem süthet, mer kárt ténne benne. Aztán lombhulláskor ha lesik az a négyed levele, má jót jelent. Ha rügyfakadáskor megjelenik, csak akkor tudható, hogy megillett-é a rügy. Esz híjják alvószemzísnek. Az esztendőbe nem hajt ki, hanem égy telet áttalszik, és csak tavasszá indull fakadásnok. Így vót ezzé Öreganyád is, mer az kilencedik gyereknek született, a kérésztannnyáho atták olyan éccém lánko vót még, azok gyerektelenek vótak, így két annya lett Öreganyádnok. Ára kő vigyáznyi, hogy ha a szemét lemeccik, csak a bőr maraggyon körülötte. Ezt kő a anyavessző húsáro illesztényi. S összeformnak.

OLÁH ANDRÁS

játszótereink

*egy játszóter szögletén
ahol behúzott nyakú fák
nyöszörögtek a szélben
arcod levélerezetén
botladoztak ujjaim
mellednek ütődtek
a remegő szavak
a fűszálak testednek feszültek
s mikor tekinteted szemaforja
végre zöldre váltott
egymásba kóstitunk mohón*

[észrevétlenül]

*észrevétlenül szívárogtál belém
s növekedtél miként a jégcsapok
veled a végtelen hajolt fölém
a múlhatatlan
– lám így iramlanak elő
a hadra fogható közhelyek –
s ha az iskolakert gesztenyéi alatt
átfut a nyár az ősz
s fehér kendőbe csavarodnak a fák
velük fázunk belülről mi is*

látomás

*éjszakánként
ha esőcsatornák vizének
hideg csobogása ébreszt
látlak – ha nem vagy is:
leplombált emlékek közül
parázslék felém alakod
s bár álmaim feledékeny
kikötőiben a rontás szuszog
te mégis ott maradsz
hattyúfehéren a körém
szürkülő idő fölött – –*

Odüsszeusz töprengései

*elcsitult
a hazatérés mámore*

*felszállt a köd
s mint Ithakát a tenger
körülölel hiányod*

*tekintetem
a végtelenbe réved
– fölsejleni
látszanak távoli
tájak*

*sírályok köröznek
vigasztalan
egyhangúsággal*

*bennük
magamra ismerek*

*nappal rólad
álmodok
de éjszakánként
– ha semmi nesz –
Nausikaa
veled ébrednek*

HORVÁTH BENJI

Kísértettek

(részlet)

„En megértelek.” Lassú csúszás a képen. *Glitch*. Az adás szakadozik. Suttogás. Harsány hangok és huzat hasogatása, mint egy menetközben kinyitott vonatajtónál. Az alany kiverődik veritékkel. A veriték visketni, aztán égetni kezd. „Ég a világ.” Régebben még úgy gondolta, mások is olyan világban léteznek, mint ő. „Nem bírnák egy percig se.” Némi félelemmel vegyes megvetéssel néz körül a buszon. Nekik nagyon tompa lehet minden. Eszükbe se jut, hogy itt össze vannak zárva. – Össze vannak zárva velem. Ha tudnák, ez mit jelent. De ettől nem lesz kevésbé félelmetes az érme másik oldala sem: én vagyok összezárva velük. És bármikor egymás életére törhetünk. Az volna a logikus. Senki sem szereti, ha összezárják – fogy a levegő, érzi, hogy megint jön. – Nem bírom. Le kéne szállni – az ajtók kinyílnak, az alany átréseli magát a káromkodó nyugdíjasok között. Pont az utolsó pillanatban sikerül le szállnia, az ajtók becsukódnak mögötte, kétségbeesetten néz körül, megpillant egy kis utcát, oda húzódik be. Szinte megbotlik egy csövesben, pár lépéssel arrébb leül a járdára, arcát kezébe temeti, és kivárja, amíg elmegy. Torok szorul, tüdő gyorsított vonattempóban szakad meg. Elvesztődik a városi úrben, apró torokhoz kötött apró tüdő. Besötétül minden. Az alany úgy érzi, összeroppantja a sötét. Megegy és nem köpi ki soha, feloldódik a rettenetes gyomorsavban. De már megszokta. *Itchin' & glitchin'.*

Amikor vége, határozottan úgy tűnik, mindenki őt nézi. Vág egy grimaszt, megtörli könnyeit, visszaszívja taknyát, felpattan és elindul. Mindegy merre. Az első boltban vesz egy felest meg egy sört, kiül a partra. Nem meri behunyni a szemét, fél, hogy kezdődik előlről. Lehúzza a felest, behunja, még azért is: – Engem nem fogsz leuralni. – Hasogat a vonat, a folyó, a fej, sötét szárnyak suhognak. Mitől volna valódibb egyik a másiknál? Mitől volnék valódibb másoknál? – Izzadt homlokához szorítja a hideg sört. „En megértelek.” Na persze. Barátom, *hic sunt leones*. – En nem vagyok társadalmi szféra. Értsd meg anyádat. Magad. Mindenki mindenkit magához hasonlít. Senki nem lát a felszín alá. Senkit nem árnyékolnak be ilyen sötét szárnyak. Csak én vagyok egy beteg selejt.

– Barni... – hallatszik nagyon messziről. Az ablakot mossa a vihar. Tompán dörög a

világ mögötte. Minden szürke és végtelen. Barni szereti a vihart. Barni különleges gyerek. Sokat csipkedik az osztálytársai, de tehetséges, igen szép fiú. Keni-vágja a matkot. A barátkozás nem megy könnyen, nehezen beszél és nehezen értik, miről. Nincs türelmük hozzá. Könnyebb a nyálás papírgalacsinokkal meg a nyilvános megszégyenítésekkel kommunikálni, ha nem találják a módját. Barni eleinte sokat fantáziál arról, hogy bemegy egy stukkerrel és mindenkit föbelő. Aztán már csak magát akarja föbelőni, hogy elhallgasson a feje. De a vihar segít. Ilyenkor eltűnnek a sötét szárnyak. Elnyomja a hasogatást a nagy, szürke dörgés. Nagyobb istenek párbajoznak ilyenkor, nagyobb szárnyak, hangosabb susogás. Az ördögöknek esélyük sincs érvényesülni. Szeretné, hogy mindig vihar legyen. – Barnifiam, megeszed azt a szerencsétlen rántottát vagy bambulsz az üres ablakra estig? – Barni nem túl éhes. Megpiszkálja villájával a rántottát, leerőszakol pár falatot a torkán.

Tara von Neudorf: *Léna*, 2017

- Anyu...
- Igen?
- Mért haragszol mindig a viharra?

Anyját váratlanul éri a kérdés, kicsit gondolkodnia kell.

– Hát azért, Barnikám, mert minden nehezebb. Elindulni, dolgozni, élni. Elsötétít és elmos mindent.

- De elűzi az ördögöket.
- Milyen ördögöket?

– Hát tudod, amik mindig itt vannak, ha nincs vihar. A fekete szárnyak. A szürke vi-

harnak nagyobbak a szárnyai. – Anyu döb-bent, riadt tekintete Barninak örökre az agyába ég. Talán nem kellett volna szóba hozni az ördögöket. Hirtelen nagyon kellemetlenné válik a légkör. Fogyni kezd a levegő. De anyja gyorsan magához tér, és nevetni kezd: – Ugyanmár, Barnifiam, ne beszélj marhaságokat. Edd meg a rántottát, aztán tünés iskolába. – akkor értette meg, hogy egyedül van a sötét szárnyaival. Azóta se említette őket senkinek.

– Szevasz, Barni! – az alany összerögz, kinyitja szemét. Kutya áll előtte, nagy, bamba vigyorral. Pedig most rohadtul nem akar senkivel találkozni. Hangosodik a hasogatás, igyekszik tartani a frontot. Nagyon retteg mindig attól, hogy valamelyik hülye haverja előtt elkapja a roham. Ez meg pont Kutya, ő se normális. Kiröhögné és odacsó-dítene mindenkit, nézzék meg a Barni gye-reket. Nézzék meg a szerencsétlent, milyen beteg szegény. „Gondoltátok volna?” Szerencsére Kutya észreveszi, hogy ez nem a bamba vigyor ideje. Elkomorodik és leül az alany mellé a padra: – Jól vagy, haver?

– Jól-jól. Csak szar kedvem van. Ennyi.

– Ó, hát azon tudunk segíteni. – vigyorkodik el megint, és előhúzza egy szép, karcsú hasisos dzsoját. Begyűjtja, beleszív, és átnyújtja az alanynak.

– Most nem kell, kösz – utasítja vissza. Kutya vállat von, kifújja a füstöt és bambul a folyóra egy darabig. Az alany idegesen dobol ujjával a padon. Elkezd számolni a másodperceket. Vagy ő húz el a picsába, vagy Kutya. De Kutya hallgat. Láthatóan kiélvezi a pillanatot. Érti, hogy mindjárt felpattan és elrohan, és meg nem áll többet, rohan, amíg bírja. Maradjon itt a másik a hülye hasisával meg a vigyorával, és élvezze.

– Világvégemarketing – mondja Kutya.

– Mi?

– Semmi. Látod azt a graffitit ott, a túlsó parti ház falán? – az alany követi Kutya ujját. „The end is over...”. Nagy, vérpiros betűk fekete kontúrban. – Azt A bróker csinálta. Egy örült gyerek. Épp hozzá tartok a Mélypincébe. Flesselünk egyet. Nem jössz? Jót tenne a lelkednek.

– Nem, kösz. Dolgom van.

– Jól van, bazmeg, szomorkodjál akkor.

– Anyád szomorkodik... – de Kutya ezt már meg se hallja. Elpöccinti a dekket, feláll a padról, és indulni készül. – De szép csaj! – visszafordulva kacsint egyet az alanynak, aztán odamegy a mellettük lévő padon ülő csajhoz. Láthatóan neki sincs kedve beszélgetni, ahogy hozzászól Kutya, egyből bemutatja neki a középső ujját. Kutya vigyorogva sétál tovább. A csaj ránéz az alanyra. Az alany gyorsan elfordítja a fejét. *The end is over*. A fekete szárnyak elborítják a betűk vérpiros belsejét. *Glitch*.

Semmi dráma

Kulcsár Árpádnak

Visegrád sem lesz közelebb azt mondják
az utolsó suszter halála után a hétmérföldes csizmáknak
is kevés van hátra.
Persze a szakma újra tanulható.

Mindig gyenge voltam szimbolizmusból!

Egyre inkább biztos vagyok benne
hogy van akit az Isten csak azért szeret
mert ő tud a legszebben köpni az oltárok előtt.

Az iróniámat sokan dicsérték már!

Kezdem érteni miért nem vagy ilyen,
vérző szájjal mint a pisztrángok örülni a szabadságnak
hogy van idő amikor jobb visszadobottnak lenni
és most nem érdekel hogy ezt túlírtam.

És az önbizalmamat is!

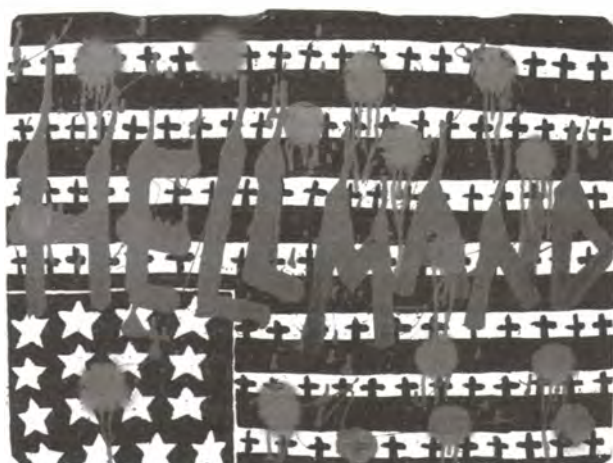
Megnyesett versek hevernek mindenütt
mikor magadnak sem vagy elég jó
ott már nem segítenek a Coelho-idézetek sem.

Ilyenkor a legjobb megosztózni két üveg tescös boron!

Egy pohár a büszkeségre
egy az irigységre
egy a rossz versekre
és egy azokra amiket sosem.

Verset még megír az ember
ha vitázni akar akkor újságcikket
ha úgy hozza a szükség tárcát és
prózát is
de

Semmi dráma!

Tara von Neudorf: Shepherds of (Hell)land /
Into the Heart of American Emptiness, 2017

Ötezer

Ötezer méterrel a felszín alatt összeroppant
a nyomás, csak erre gondolok, közben meg-
gyújtok egy gyufát, a hátamra fordulok, nézem
a lángot. Az apámmal álmodtam az este. Saját
száján öklendezte fel a szerveit, higgadt remegés,
miközben a koponya összezúzza magát,
ha túl sok teher éri. Ez egy kifinomult
védőmechanizmus az egymást lassan elengedő
kötésekig. Mint egy oldalvást fordított képen,
a szélek enyhén összezárnak, vagy csak minden
túlexponálva. Mintha egyetlen szál gyufában
valaha is elfért volna a kimerevített idő.

Acél

Egy másik este láttam, ahogy az agyam
találkozik egy forró acéllappal, ami az idő
és tér ugyanazon pontján halad, mint én.
És azután már sosem mondhatom el
majd senkinek, hogy mennyire északról
jönnek azok az emberek, akik a füvel benőtt
bunkerekben élnek.
Minden lent van, a föld mélyén, onnan
jól látom apám utolsó művét. Egy hátára
fordított testet, fekete szénszemekkel.
Bányászvárosból származott, akárcsak én.
Csak ő sosem tudta, hogy a megkövült testnek
saját láthatósága a legnagyobb csapda.

Nyolc

Volt egy nyolcemeletes ház a városban,
ahol már csak egyetlen család lakott.
Jól ismertem őket, fehér szemű
madarakat tartottak, és mindig elmondták,
melyik gomba ehető és melyik halálos.
Sokat gombásztunk akkortájt, a nyirkos
tenyeremet mindig a nadrárgomba töröltem.
Ez a mozdulat azután mindig a fehér szemű
madarak vándorlására emlékeztetett, amikor
egy esős napon végül magára hagyták a várost.

A csend nem kiszámítható, de van egy pont,
amikor már hiszek a boldogságnak. Apámmal
együtt néztük a ház lerombolását, az emeletek
csupaszágát, mint egy koronát. A törmelékét
gúlákba gyűjtötték, meg fekete tócsákba
a szennyes vizet. Végig éreztem a leomló falak
remegését a térdemben, de nem szóltam, csak
erősen megszorítottam apám kezét.

DÉCSY ESZTER

A hivatalnok

Ivott, majd letette a bögrét. Az öreg íróasztal lakkozásán kopott karika jelezte a helyét. Fészkelődött kicsit a széken, közelebb gurult. Kupacba gyűjtötte, eligazította és maga elé fektette az asztalán felhalmozott papírlapokat. Milliméternyit sem lógott ki egyik sem.

Amíg a híg, kesernyés kávét kortyolgatta, átfutotta az aznapi címeiket. A bonyolultabb esetek részleteit kétszer is elolvasta. Át-

lagos napnak ígérkezett: erkélyről kizuhanó macska, és pár kisebb koccanás. Megakadt a szeme az egyik tételen. Betöréses lopás. Úgy döntött, ezt utoljára fogja intézni, hogy egy kicsit felrázza a nap végét. Kezdetnek pedig jó lesz egy öregasszony csuklótörése. A részletes leírás szerint az alany 76 éves, és nagyot hall.

A papírokat bőrtáskájába csúsztatta, becsatolta, majd felvette a zakóját. Lesöpört egy szösz a válláról.

Dohos külvárosi ház folyosóján állt az ajtó előtt. Csengetett. Várt. Újra megnyomta a csengőt, most hosszabban, míg végre mozgást hallott odabentről.

– Mit parancsol?

Alacsony, hajlott hátú asszony nyitotta résnyire az ajtót. A láncot nem vette le.

– Kezit csókolom! A Minisztériumtól jöttem – mutatta fel az igazolványát.

– Nincsen nekem semmi bajom! Hagyjon engem.

– Ne tessék megijedni, nem komoly. Bejöhettek?

– Ha muszáj...

A néni gyanakodva méregette, aztán leakasztotta a biztonsági láncot, és kitérte az ajtót. A sötét, kicsi lakás áporodott káposzta-

>>>>> folytatás a 12. oldalon

szagot árasztott. Egyből a zsúfolt konyhába lépett. Az étkezőasztalt kenyérmorzsra borította, a szék huzata zsírpettyes volt. Kihúzta és egészen a szélére ült.

– Azért jöttem, mert holnap lesz egy kis balesete – kezdte, miközben a táskájából előhalászta az ide vonatkozó papírt. Ránézett az asztalon álló foltos pohárra. – Holnap délután, mikor le tetszik majd menni a piacra, a lépcsőn meg tetszik majd botlani, és el tetszik majd esni. Nem nagyon, csak egy kicsit – tette hozzá. – Csak a bal csuklóját tetszik majd eltörni. Van valaki, akit felhívhat, hogy vigyék kórházba?

Az öregasszony szomorúan nézett maga elé, csontos ujjait tördelte.

– De hát úgy vigyázok a lépcsőkkel... Nem lehet, hogy csak félreértés?

– Ne tessék aggódni, megcsúszhat az ilyen. Egy csuklótörés még nem a világ vége, hamar rendbe szokott jönni.

– Nagyon fog fájni?

– Sajnos erről nincsen információnk.

Mély sóhaj.

– Intézkedjünk a mentő ügyében? – kérdezte.

Még egy sóhaj.

– Azt hiszem, a Marácska itthon lesz a kettő béből. Olyan kedves kis fiatalasszony.

– A biztosítása rendben van?

– Hát hogyan lenne! Fizetek én mindent rendesen.

– Jól tetszik tenni. Az ember sosem tudhatja, mikor jön a baj. Akkor én nem is zavarok tovább.

Megkönnyebbülten állt fel a székről, és lepöckölt egy morzsát a térdéről. Az öregasszony elcsoszogott vele az ajtóig, és elköszöntek.

– Tessék vigyázni magára! – mondta még a csukódó ajtó felé.

Mielőtt kilépett az utcára, elővette a listát. Kipipálta rajta Klapács nénit, majd kikereszte a legközelebbi címet. A macskások lesznek azok. Elégedetten indult tovább. Egész simán ment a dolog. Hát, igen, a rutin, gondolta.

A nap folyamán többször is eszébe jutott a betöréses eset. Már alig várta. Az utolsó előtti egy taxis volt, egy kisteherautó fogja megzúzni a kocsija hátulját, ő pedig agyrázkódást kap, mert lefejele a kormányt. A hír hallatára a sofőr arcát piros foltok csapták ki a méregtől, kiabálni kezdett, szidta az áruszállítókat, ahogy csak a torkán kifért. Hogy azok sosem figyelnek. Hogy azok nincsenek tekintettel másokra. Hogy azok nem tudnak vezetni. Csak úgy fröcsögtek a szavak a férfi szájából. Hátrébb lépett, aggódva pillantott végig a zakóján, nyálceppeket keresve. Igyekezett rövidre zárni az ügyet.

A betörésesekhez a város másik felére kellett utaznia. A busz tömve volt. Közelebb húzta a táskáját, hátát az ablakhoz préselte, hogy a lehető legtávolabb legyen az idegen testektől. Majdnem a végállomásig ment, ahol a sűrű paneleket kisebb kertek házak váltották fel. Kutya is lesz, gondolta. A kutyák hajlamosak megnyalni az ember kézfejét, gondolta undorodva. Leszállt, majd egy rövid séta után ott állt a lilára festett kertkapu előtt.

Negyedszerre csengetett, mire nyílt az ajtó. Fiatal nő sietett elé mosolyogva. Felmutatta neki az igazolványát.

– Jöjjön be! – mondta a nő kedvesen. – Kér egy teát?

Eszébe jutott az öregasszony konyhája.

– Nem, köszönöm.

Röviden felvázolta az esetet.

– Mikor fog ez történni? – kérdezte a nő.

– Holnap éjjel. Hajnali három és négy óra között, de pontosabban sajnos nem tudok mondani.

A nő bólintott. Már nem volt olyan lelkes, de még mindig mosolygott egy kicsit.

– És mekkora lesz a kár?

Gyorsan átfutotta a papírt.

– Elsősorban az elektronikus berendezéseket fogják eltulajdonítani, az ön táskáját és a férje óráját. És néhányat az elől hagyott mandulás süteményből.

Elégedettséggel töltötte el saját jólinformáltsága.

– És azt mondja, az ablakon fognak bejönni?

– Igen, hölgyem, a kamrán keresztül.

– Pedig hányszor mondtam a férjemnek, hogy ki kéne cseréltetni rajta a zárat...

– Igen, hát, sajnos így nem valószínű, hogy fizetni fog a biztosító. De erről nem nyilatkozhatok. Majd ők kiértékelik önöket a döntésükről.

Észrevette, hogy a nő elszomorodik, de sosem tudott együttérezni az ilyen elővigyázatlan emberekkel.

Miután mindent megbeszéltek, hazaindult. Elfáradt. Nagyon várta, hogy végre beülhessen kényelmes foteljébe és megnézzze az esti híreket. Mindig izgatott volt, ha olyan eseményt mutattak, amihez előzőleg őt küldték ki. A kollégáihoz képest ez gyakrabban fordult elő. De hát jobban is érti a szakmát, mint ők.

Csörgött az ébresztőóra. Hirtelen ült fel az ágyban, felhajtotta a vastag paplant, lábát az ágy mellé készített házipapucsba dugta, csak ezután kapcsolta ki az órát. Kiment a fürdőszobába. Pizsamáját levette, összehajtogatta, és a polcra tette. Ellenőrizte a kád csúszásgátlóját, nem engedett-e a ragasztó, aztán belépett. Zuhanyzás után megtörölközött, különös gondot fordítva a hajlatokra és a lábujjközhöz. Szekrényéből vasalt alsónadrágot és inget vett elő. Zakóját ruhakefével óvatosan megtisztította néhány hajszálról. Megfogta táskáját, majd kilépett a lakásból. A zárat kétszer is ellenőrizte, mielőtt elindult a Minisztérium felé, a legrövidebb úton.

Fél órával később már az íróasztalán rendezgette az aznapi iratokat. Belekortyolt a kávéjába, és felülre rakta a listát. A címekeket böngészte, majdnem mind a szomszéd kerületben volt. Az utolsó előtti tételnél megállt. A tárgy: gázolás. A részletes leíráshoz lapozott. Neve, életkora és társadalombiztosítási száma alatt ott volt az eset pontos leírása: délután fél három és fél négy között az alany szolgálatteljesítés közben áthalad a József körút 41-es számától öt méter 12 centire eső zebrán. Sárga, típusú, üdítő, fékezett, ölébe ömlik, szélvédő, sorakoztak egymás után a szokásos kifejezések. A végén: halál. Átnézte újra az adatokat, hátha félreolvasott valamit, bár ez eddig csak egyetlenegyszer fordult elő vele pályafutása során. Név, cím, TB szám, minden stimmelt. Nem értette, hogyan kerülhetett hozzá. Az átlagosnál jóval nagyobb körülményt igénylő eset, ez egyértelmű volt. Nyilván számítanak a rutinomra, gondolta. De akkor is, jutott eszébe azonnal, a szabálykönyv négyes pontjának hetes paragrafusa egyértelműen kimondja a személyes érintettségre vonatkozó kizárást. Azonnali revíziót igényel.

Felállt, és a főnöke irodájához sietett. Kopogott, kivárt, majd benyitott. Óriási fém iktatószekrények, középen hatalmas mahagóni íróasztal, rajta irattornyok.

Tara von Neudorf: Léna, 2017

– Elnézést kérek a zavarásért.

– Jöjjön – bukkant elő főnöke kopaszodó feje egy nagy kupac jelentés mögül.

– A mai dátum szerinti négyezer-harminchétféle tizenkettes esetről van szó – nyújtotta a papírt főnöke felé.

Főnöke megtörölte verejtékező homlokát és elvette az iratot. Ujjáról egy izzadság-cseppet felszívott a papírr.

– Ühüm... – dunnögögte, és megigazította szarukeretes szemüvegét. – Ez maga lenne, igaz?

– Igen. Kétszer ellenőriztem az adatokat. – válaszolta, és kihúzta magát.

– Azonnal vissza kell küldeni az iktatóba. A titkárnőm megírja a jelentést a felügyeleti szerveknek, majd jöjjön vissza aláírni.

– Értettem.

– Akkor ezt megbeszéljük. Küldje be a titkárnőmet.

– Igenis. Vizontlátásra!

Éppen befejezte az előző napi esetek összefoglalójának leépelését, mikor csörgött a telefonja, hogy mehet aláírni a jelentést. Még időben, gondolta. Az iratokat a táskájába csúsztatta, felvette a zakóját, hogy már ne kelljen visszajönnie. Gyorsan aláírta, amit kellett, és indult az aznapi első esethez; tizenkét éves, tornaóra, bordásfal. Rutinmunka.

Gyorsabban telt a nap a tervezettnél, már csak egy cím volt hátra. Nő, harminchétféle éves, férjzett, két gyerek. Tárgy: hirtelen felindulásból elkövetett súlyos testi sértes. Régi blokkház, sarkán játszótér, előtte szabályosan parkoló autók. Csengetnie sem kellett, egy öregasszony beengedte, aki épp a piacról ért haza nagy szatyrokkal. Az asszony ruhája dohos szagot árasztott. Tartotta az ajtót, amíg az öregasszony betyogott a pakkokkal, a liftet is hívta neki, de ő inkább a lépcsőt választotta.

Foltos linóleum a folyosón, az ajtó mellett labdanyomok a falon. Két gyerek, jutott eszébe. Kopogott. A férj nyitott ajtót.

– Talán valami komoly? – kérdezte a férfi a bajszába motyogva.

Atlétát és farmert viselt, a félig nyitott ajtóban állva az ágyékát vakarta.

– Erről nem adhatok információt a feleség felhatalmazása nélkül.

A férfi végigmérte, bajsza fintorra húzódott.

– Jöjjön be. A konyhában van – lépett hátrébb, hogy utat engedjen. – Viola! – kiabált be a nőnek.

Szőke hajú, fiatalos nő, alig látszott többnek harmincnál. Szűk ruhát viselt, rajta kötény, kezében fakanál. Köszönt, felmutatta a jelvényt. A nő egy fejmozdulattal hívta maga után. Bementek a szűk konyhába, hogy négy szemközt beszélhessenek.

– A férje járatát holnap váratlanul törölni fogják. Este nyolc-tíz és nyolc-negyven között fog hazaérni, és rányitni önre és a szeretőjére, félre nem érhető helyzetben – darálta, hogy mihamarabb kiléphessen a zsíros ételszagtól tömött konyhából. – Szóváltásra kerül sor, majd tettelegességre, minek következtében eltörik az ön anyósától kapott üvegváza.

– Úgyis utáltam azt a szart – szúrta a nő a fogai között. Letette a fakanalat a tűzhely mellé, karba tett kézzel hallgatta tovább.

– Ennek egy törött darabjával fogja a férje megsebesíteni önt a bal karján. Előreláthatóan nyolc-tizenkét öltésre lesz majd szükség, de erről nincs pontosabb adatunk.

– És a Ferkó? Vele mi lesz?

– Bertolli úr ügyét egy kollégám kezeli. Biztosíthatom, hogy a legnagyobb körültekintéssel jár el.

Ahogy előre sejtette, a nő mindent tudni akart, főleg arról, mi lesz majd a házasságával. Kétszer átnézte az ide vonatkozó papírokat, még az igazolványát is elkérte. Úgy tűnt, a végtelenségig fog akadékoskodni.

Este a fotelben ült, a híradót nézte. Mellette az asztalon kibontott boríték, rajta a levél a Minisztériumtól az iktatási hibáról szóló jelentéssel. A levél szerint a jelentésben szereplő ügyet elnapolták az eset kivizsgálásának lezártaig. Azzal a tudattal feküdt le aludni, hogy a Felügyelőbizottság a jól ismert szigorral, jól végzi a dolgát, és mihamarabb pontot tesznek majd a vizsgálatra. Nyugodt, mély álomba merült.

Másnap, mint minden harmadik napon, a Minisztérium kintijában ebédelt. Kezében alumíniumtálcával állt a sorban, ami kivételesen jól haladt. Valószínűleg főzelek lesz vagdalttal, gondolta, azt osztják ilyen gyorsan. Előtte hajlott hátú, ötvenes férfi állt. Látásból ismerte, a Születésfelügyeleti osztályon dolgozott. Egyet hátrébb lépett, a földet nézte, ha esetleg a férfi megfordul, ne kelljen szóba elegyednie vele.

A kintin távolabbi végében talált egy szabad asztalt. Sietett, nehogy elfoglalják. Ahogy letette a tálcát, poharából kilötytente a vizet, és eláztatta a szalvétát. Táskáját a mellette lévő székre tette, és elővett egy csomag törölkendőt, hogy felitassa. Egy másikkal megtörölte a kanalat. Először kis, egyenlő méretű darabokra aprította a vagdaltat, és elosztotta a híg főzelekben. Minden falatot negyvenkétszer rágott meg. Az utolsókat kanalizta éppen, amikor recsegtve megszólalt a hangosbemondó.

Figyelem! – harsogta egy torz női hang. – A Minisztériumi Főtitkárság rendkívüli köz-

leményét hallják. A hetvenhárom per négy-százötös instakormányrendelet alapján a Minisztérium azonnali hatállyal felszámolásra kerül. Minden folyamatban lévő ügy haladéktalanul felfüggesztésre, majd a rögtönzött bizottsági ülés végeztével törlésre kerül. Minden munkaviszony azonnali hatállyal megszűnik. A végelszámolás és a nyugdíjazási űrlapok személyesen lesznek kézbesítve a lakóhelyükön. A kijáratnál ellenőrzést végzünk. Minden dokumentumot és irodai eszközt kötelességük leadni, és az épületet mihamarabb elhagyni. A Minisztériumi Főtitkárság ismételt rendkívüli közleményét hallják. A hetvenhárom per... – recsegté tovább a hangszóró.

Kezében megállt a kanál. Minden idegszálával a közleményre figyelt. Harmadszorra már nem hallgatta végig, az instrukciók egyértelműek voltak. Visszavitte a tálcát, felment az irodájába. Mindent kipakolt a táskájából, két, szimmetrikusan elhelyezett kupacba igazgatta az asztalán az iratokat, velük párhuzamosan a tollakat. Egyedül a bögréjét tette el. A kijáratnál igyekezett kifejezetlenül arccal tűnni, ahogy a nagydarab biztonságiak átkutatják a táskáját és megmotozzák a zsebeit.

Kilépett az utcára. Öntudatlanul vitte a lába a szokásos útvonalon hazafelé, de a körútnál megállt. Életében először nem tudta, mitévő legyen. Előtte volt az egész üres délután. Leült egy padra. A sivárság érzése ránehezedett, szinte összenyomta, úgy érezte, levegőt is alig kap. Nem csak a délután, de a következő napok, évek üressége is ott tornyosult felette. A forgalom hangosan zúgott a fejében. Gondolkozni kezdett, hogy mihez kezdjen. Eszébe jutottak a tervek, amiket nyugdíjazása utánra tartogatott; utazás, rokonok látogatása, a kései kelések, hogy kiolvassa a *Száz év magányt*. Igen, ezzel fogom kezdeni, gondolta. El is indult rögtön.

Hazaért, táskájából kivette a bögrét, felrakta a konyhaszekrény egyik polcára. Töltött egy pohár szűrt ásványvizet, és bevitte a nappaliba. A tévé felett az egész falat zsúfolt könyvespolc borította, de porszem még a legmagasabb polcon sorakozó köteteken sem ült meg. Méret, szerző és megjelenési év szigorú sorrendjében álltak a könyvek, szinte mind olvasatlanul. Levette a regényt, és beült vele a fotelbe. A lapok még friss nyomdaillatot árasztottak, de a papír szélé már kissé megsárgult. Olvasni kezdett. Pillanatok alatt teljesen belemerült a történetbe.

Kopogásra riadt. Biztosan a nyugdíjazási papír, gondolta. Meglepte, egyben megnyugtató is volt a Minisztérium ilyen fokú hatékonysága és gyorsasága. Büszke volt, hogy nekik dolgozhatott.

Kinyitotta az ajtót. Magas, középkorú férfi állt előtte. Szemét napszemüveg takarta, hosszú fekete ballonkabátját pedánsan viselte. Fekete nyakkendője egy kis ezüstsínű, kasza alakú nyakkendőtüvel volt az ingjéhez csíptetve.

– Jó napot! Miben segíthetek? – kérdezte gyanakodva. Már egyáltalán nem volt biztos benne, hogy a Minisztérium alkalmazottja.

– Lenne egy ajánlatom az ön számára. Bejöhetek?

– Maga valamiféle ügynök? Nem veszek semmit, köszönöm – mondta, és már csukta volna az ajtót, de a férfi közbeszólt.

– Munkáról lenne szó. Ha az értesülésem nem csal, éppen ma nyugdíjazták.

Az ajtó megállt felúton.

– Elnézést, még be sem mutatkoztam... – mondta, és átnyújtott egy elegáns, mattfekete névjegykártyát.

A kártyán csupán egy név volt. Megfordította, a hátulján sem volt semmi más. Elképedve nézett fel a férfira. Egy pillanatig még hezitált, majd kitárta az ajtót.

– Jöjjön be.

– Köszönöm. Nem tartom fel sokáig.

– Erre – vezette a nappali felé – foglaljon helyet. Hozhatok valamit inni?

– Egy Bloody Mary jól esne, ha van, de egy pohár víz is megteszi, köszönöm.

Hozott a konyhából még egy pohár vizet, majd leült a férfival szemben.

– Két éve kiváló ajánlást kaptam a főnöktől, azóta követem az előmenetelét. Meg kell mondjam, kiváló munkát végzett, ezért kerestem meg most, hogy megszűnt az állása. Egy sokkal jobb pozíciót szeretnék felajánlani. Persze, a felelősség is nagyobb, de anyagilag is kerekébb lenne a történet. A Minisztérium felszámolása után járó nyugdíj fagyipénz ehhez képest.

– Miről lenne szó pontosan?

– Ne gondoljon semmi bonyolultra, az eddigi munkája után pillanatok alatt belejön majd. Engem kell majd helyettesítenie, egyelőre határozatlan időre. Tudja, nagyon ráim fér már egy kis szabadság – mondta, és ellazulva lejjebb csúszott a kanapén. – Egy nappal előre megkapja a neveket és címeket. A sorrendet maga állítja fel, az idejével úgy gazdálkodik, ahogy csak kényelmes. Egyféle eseteket fog kapni, őket kell majd kiértékelni, de ne aggódjon, nem lesz egyhangú. Valamit mindig kitalálnak. Fellebbezési lehetőség nincs. Hozzám sem jöhetnek reklamálni. Néhány esetben, ezt majd látni fogja az adatlapokon – mondta, és előhúzott egy mintanyomtatványt –, látja, itt – mutatott egy rubrikára – be van ikszelve az *Utolsó kívánság* lehetőség. Ilyenkor a kérést felülbíráhatja, a végső szó az öné marad, de amennyiben lehet, teljesítse azt.

– És nem kell jelentéseket gépelni?

– Nem. Sőt, kérem is, hogy hagyjon ezzel békén. Szeretnék végre kikapcsolódni hosszabb időre.

– Betanítási időszak?

– Ha igényli, pár napig mentorálhatom.

– Veszélyességi pótlék?

– Nincs rá szükség. Meg ne is legyen telhetetlen. A fizetése több mint barátságos lesz. Vállalja?

Nézte a férfi rezzenéstelen arcát. Sötét napszemüvegében meglátta saját tükörképét. Hezitált. Ránézett a dohányzóasztalon heverő *Száz év magányra*, majd vissza a férfira.

– Vállalom.

Vass Csaba 1995-ben született Szászrégenben, jelenleg a kolozsvári BBTE végzős magyar szakos hallgatója. A versírás mellett slam poetryvel is foglalkozik.

László Liza 1997-ben született Budapesten. Egerben és Salgótarjánban nőtt fel, most Szegeden él, a SZTE BTK magyar szakos hallgatója.

Décsy Eszter 1987-ben született Budapesten. Azóta pultozott Londonban, körbestoppolta Indonéziát, alapító-főszerkesztője a NOW magazinnak, FISZ-műhelyezik és prózát publikál. Tavaly jelent meg *Ördöggerinc* című zenés-novellás kötete.

hullám/törés

nem hitted el nekem
a gravitációs hullámok létezését/
aztán ott volt az újságok címlapján/

leragadtál a hullám szóhoz tapadt
törésnél és morajnál/
hogya álmokat/ sírokat/ sókat sodor/
a mindennek fölötti éjjelt hiába mutattam/
te csak az utcát láttad/
a házakat/ s a barmok taposta köveket/

gyöngyhalász vagyok/
légről légre élő/
aki megkarcolta tüdejét/
és megfulladhat a korall milliárd élete között/
mielőtt felhozhatná neked a melagrina vulgatát/
a mélybe hullt ragyogást/
a szemzugokban robbanó meteort/
mely egyszerre hordozza a sötétség lehetőségét/

talán most sem hiszed el/
hogya öleink forgatagában bármely évszak leírható/
úgy ahogy esővel/ új búzával/ gólyákkal/ rüggyel/
tested meghámozott fehér kenyerére szoknyát húzol/
ez ugyanolyan nagy jelentőségű esemény univerzumomban/
mint mikor összeolvad két fekete lyuk/
vagy felizzik és szétfeszül egy neutroncsillag/
parányi szikrát villant/
aztán a hirtelen fellépő erők/
hullámszerűen terjedő rezgést keltenek/
ahogy húsom a húsdobban/
só a tenger vizében/
íze szerteárad/
habról habra tapad levegőhöz/
kőhöz/ barmok taposta földhöz/ csillagporhoz/
ahogy a láthatatlan semmi
a fizikai közegben észrevehetetlenül egyesül/
miközben ásít körülöttünk
a világ szövedékének napsütötte része/
és két fekete lyuk egymás körül kering/
összeolvad/ mint savba süllyesztett
vasak/ majd a beszívódás csendje/
ahogy beépülnek a holocén-méhbe/

és mindez a hullámok miatt/
a zavaros ragyogáson keresztül/
olyan gyengén még itt remegsz bennem/
a titkos víz sápadt tajtékában/
alámerülök/ majd felhozlak a mélyből

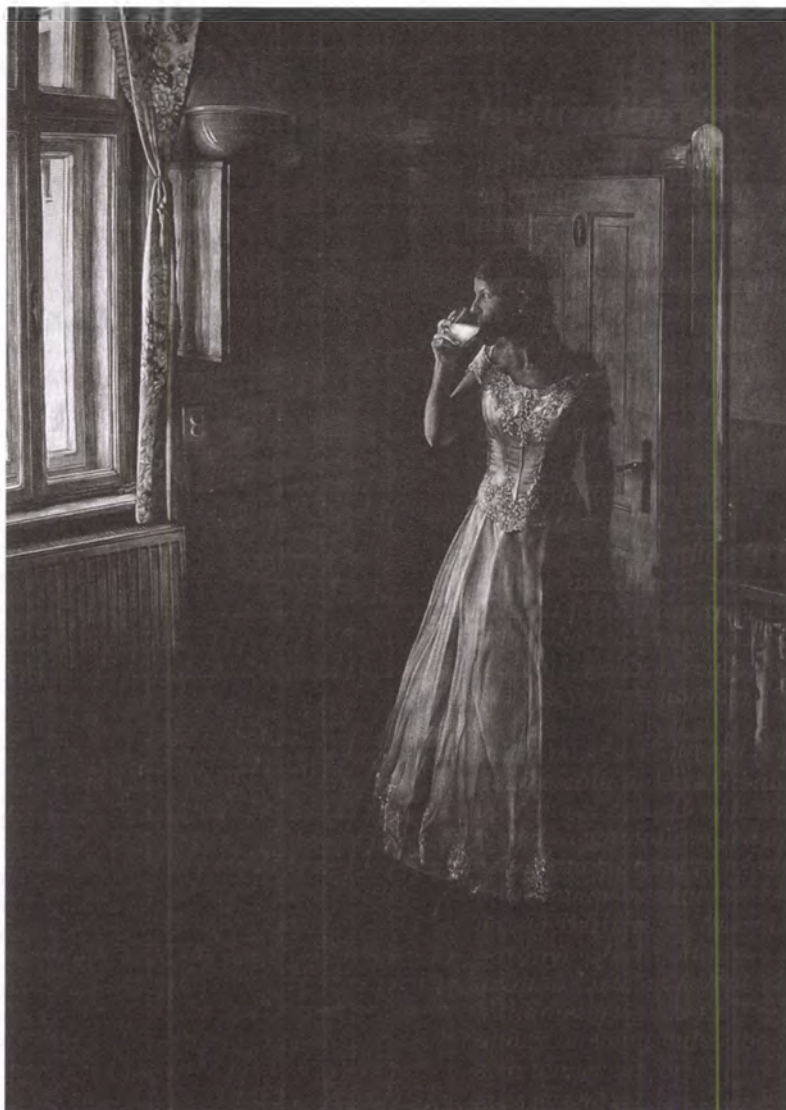
márciusi anziksz

látom nemzetem javát kísértálni a felzászlózott terekre/ ünnep-
lőbe öltözve/ arcukon pirosrózsával a hidegtől vagy a pálinkától/
egymást gyámolító időseket/ vihorászó fiatalokat/ iskolákból
kivezényelteteket/ négyessorú vastagodó kettőssorban/ akiket ma-
gyartanárok kísérnek/ hosszú fekete kabátban/ Kossuth-szakál-
lal és -bajusszal/ petőfis lázban/

szekéren zötykölődő/ népviseletbe öltözött honleányokat/ fia-
talokat/ időseket/ borgőzös kultúrvezetők vállára támaszkodó-
kat/ rákóczinak dicső kora nem jön vissza többé soha/ paták do-
bogásának ritmusára szekéren körcsárdást járókat/

szépen éneklőket/ tárogatókat/ harsogókat/ nőket és a mögöttük
álló férfiakat/ mélyebb hangjuknak arcvonalszerű méltóságát/
miközben hadseregként törnek előre/ édes rózsám a hazától/

mennyi hang/ magasak és mélyek/ fűrtökben fölfelé futók/ föl
a vígadó erkélyéig/ a vörösházon túl/ a református templomto-
rony fölél/ sok torok egyetlen hosszanná válik/ ének ledobva
a szavak köntösét/ felhangzik a szó zeng az induló/

Szabó András: Tej, 2017

látom győztesek megint régi zászlaink/ a lovakkal táncoló
víg- és gyászhuszárokat/ nézd hogy seggelnek a lovak/ biztos a
döngetés zavarja/ zendül a kürt/ rajta huszár/ jó paripád előtt
nincs akadály/

az aszfalton gőzölgő lótrágyát kerülgető fotósokat/ mobilte-
lefonnal filmezőket/ főtéri erkélyekről bámulókat/ integetőket/
fényfel szembe vakuzókat/ mindnyájunknak el kell menniket/

zászlókat lengető/ magyar jövő-magyar haza-márciusi if-
jak-szónokokat/ nehéz a rézágyúval/ fűvőszenekearokkal/ cser-
készekkel/ vármegyésekkel/ győz a szittya fergeteggel/ szájtá-
tó nénikéssel/ jaj de szép balázskál/ na ez igen / ezt vetesd le/
azta hej/

a gyalogezredet/ fel a fejjel pajtás/ lesz még lágy kenyér/ ne
mennyien vannak torjáról/ szép macsik hej/ éljen a magyar sza-
badság/ éljen a haza/ a gelenceiek vonulnak a térre fenyőkoszo-
rús lovakkal/ a csernátoni ráfos szekerek követik/ néssze a pol-
gármester a bakon/ édes erdély itt vagyunk/

látom a haladás híveit és a szőrtelen reakciókat együtt/ a
tulipánt csokorba kötőket/ fenyőfagerendával a vállukon bakta-
tákat/ lcsillagot-holdat lehazudókat/ vasaltíngeseket/ ünnepeken
választásokon mosolygókat/ más sorban kísérettel állókat/ ijesz-
tő férfiakat lóháton/ marsallbottal/ mikrofonnal üzenőket/

látom nemzetem javát/ ahogy ingek alatt szelíden dobog/ va-
lami új puskaportalán forradalmat látok/ delet vivő lányokat/
szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország mosolyukkal/ kávéház-
ba behúzódókat/ marad a láz/ kapucsinót isznak és cigarettáz-
nak/ beleszédülnek egy szelfibe/

marad a hit a jó férfiakban/ ötvenéves apákban/ csavargyári-
akban/ akik ha kell/ az átjárón masíroznak oda s vissza/ legyen
úgy mint régen volt/ legyen fizetés/ kenyér az asztalon/

ők is nézik mindezt/ pofacsontjuk roppan/ a türelem partján
álva / a tavaszi pasztopompába öltözött gyülekezetet kinyo-
mulni márciusból áprilisba/ bolondozni/ és nézik a szép új vilá-
got/ bolondjait/ ahogy szabadjára eresztik veszett kutyáik

Az igazi veszedelem

1944. március 16.

Hajnalodik. Ismét elkezdődik egy újabb farsztó nap. Délelőtt már rohanom kell tejért, aztán a szabóhoz az asszonyom új kabátjáért, később pedig valamilyen titkos csomagot kell elvinnem a nyomdással a szomszéd utcába, megőrzésre. Idén hamar elkezdett tavaszodni, így nem bánom, ha rohangálom kell. Főleg a nyomdással, nagyon jóképű férfi a Tibor. Ő sem ide való, mindketten keressük a helyünket ebben a városban. Idősebb nálam, huszonhét éves. Én huszonegy vagyok, egy éve szolgáltam a Schwartz családnál. Azt hiszem, az asszonyom nem szívlel engem túlságosan, de nem küld el, mert szükségük van rám és jól végzem a dolgom. Háború van, nem könnyű új cselédet találni. Két lányuk van, Julika és Alice, már belopták magukat a szívembe. Persze nem illek be közéjük túlságosan, én szegény családból származom, ezért is kell itt dolgoznom és itt laknom velük, a Kossuth utca 8-ban. Julika és Alice jó módhoz vannak szokva, szép ruhákat hordanak, táncolni tanulnak és teáznak a barátnőikkel. Tibor szerint ez az úri világ leáldozóban lesz a háború után és a lányok nem igazán fogják megtalálni a helyüket. A háború... már harmadik éve tart. Néha úgy tűnik, sosem lesz vége. Igyekszem nem foglalkozni vele, és száműzni a gondolataimból, mintha minden rendben lenne. Remélem, Tibort nem fogják behívni. Igazán rossz lenne, ha nem járna hozzánk. Alice tegnap megkérdezte, hogy tetszik-e nekem Tibor, mert szerinte igazán szemrevaló és azt is mondta, hogy én bizonyosan tetszem neki. Mondtam, hogy ne hülyéskedjen. Lehet, hogy van ott hon menyasszonya, még sohasem kérdeztem. Alice erre azt mondta, akinek ott hon menyasszonya van, az nem néz ilyen csillogó tekintettel más lányokat. Talán jobban tudja. Ő olyan nagyvilági. Én semmit nem tudok a szerelemtől. A szokásnál kicsit tovább fésülködöm. Tibor mindjárt megérkezik.

Nahát, milyen csinos ma Erzsike! – mondja. Alice talán mégsem téved.

Szinte az egész várost bejárjuk, szokatlanul nagy ma a tolongás mindenhol. Nyoma sincs a háborúnak. Először a feleshez megyünk, aztán a szabóhoz. Gyönyörű új tavaszi kabátot varratott magának Borbála asszony. Egy évi bérem is kevés lenne rá. Villamossal megyünk haza a csomagért, nagy tömeg van, Tiborral szorosan állunk egymás mellett, hogy elférjünk a csomagjainkkal. A tekintete szinte perzsel. Mosolygok. Huszonegy nyárnak kellett eltelnie, a felismerés elemi erővel söpör végig rajtam. Szerelmes vagyok. Hirtelen már nem is akarok viszsza menni a Kossuth utca 8-ba, ahol egy

halom mosatlan edény és vasalatlan ruha vár rám. Vele akarok maradni.

Felmegyünk a csomagért. A gazdám Tibor lelkére köti, hogy maradéktalanul adja oda Szabó Palinak, aki a szomszéd utcában lakik és bármi történik, őrizze meg. Nem értem, mire való ez a hirtelen kapkodás. Schwartzék nem is készülnek sehová.

Búcsúzáskor Tibor behúzza egy kapualjba és megcsókol. Kalapál a szívem és rettenetesen boldog vagyok, azt hiszem, erre vártam. Persze kicsit zavarba is jövök, nem tudom, mit mondhatnék, nem vagyok valami tapasztalt. Még sosem volt részem hasonlóban. Szótlanul sétálunk egymás mellett.

1944. március 19.

Éppen a konyhát suvickolom és egy sanzont dúdlok, amikor belép Tibor. Szaladnék hozzá, de itt persze nem lehet. Nem is tudom, hányadán állunk mi egymással. Csak rámosolygok. De ő nem mosolyog.

Kapcsolja be a rádiót, Erzsike! – mondja megtörtén.

Bekapcsolom.

„Német szövetségeseink nálunk állomásoznak” – harsogja a rádió.

– Mit jelentsen ez? – kérdezem Tibort. Nem foglalkoztam eddig túl sokat a háborúval. Reméltem, hogy nem fogja közvetlenül érinteni a mindennapjainkat.

– Semmi jót, Erzsike, semmi jót – feleli. Rögtön arra gondolok, hogy elviszik. Hogy elszakítanak tőle.

Ekkor az asszonyom lép a konyhába. Meghallja a híreket, idegesen kirohan. A férjét keresi. Mi bajuk lehet ezeknek?

Tibor visszamegy a nyomdába. Vele megy a jókedvem is.

1944. április 15.

Ahogy bejöttek a németek, sok minden változott. Már nemcsak a tavaszi szél-től borzongtam meg, ha a városban jártam. Amitől féltünk, bekövetkezett. Eddig nem igazán éreztem közvetlenül a háború iszonyatát, azt, hogy nem merek egyedül végigmenni a főutcán. Német katonákat látok és magyar csendőröket. Néznek. Borzasztó. Rádásul szörnyű rendeleteket hoznak mostanában. 5-étől minden zsidó származású embernek sárga csillagot kell viselnie a kabátján. Schwartzéknak is. Segítenem kellett felvarrni a lányoknak.

– Ne csináljuk ezt! – súgtam oda Alice-nak. – Ne varrjuk fel inkább.

– Muszáj – jelentette ki kérlelhetetlen hangon. Mosolygott, de a szemében könnyek csillogtak.

Az asszonyom nem sírt, hallgatásba burkolózott. Tegnap nem engedték be a kávéházba a csillag miatt. Büszkén, emelt fejjel tért haza, pedig tudom, hogy megviseli a dolog. Minden délután ott kávézott a szomszéd Piroskával. Nem értem, hová vezet ez, hiszen ugyanolyan

emberek, mint amilyenek április 5-e előtt voltak. Nem tudom, jöhet-e még ennél iszonyúbb dolog.

Tibor gyakran jön hozzánk, az arca aggodalmas. Félrevonulva sugdolózik Schwartz úrral, nekem sem mondja meg, hogy miről beszélnek ilyenkor. Megint nagy csomagokat viszünk át a Szabó Paliékhoz, sőt már Molnár Feriékhez is, pedig őket az asszonyom sose szívlelte.

Tiborral délutánonként visszük a csomagokat, mindig kézen fogva járunk. Mielőtt felmennék a házba, szorosan magához húzza a kapualjban és megcsókol búcsúzóul. Egyre hevesebb. Néha kissé rossz érzésem van ezzel kapcsolatban, hiszen nem vagyunk jegyesek, de Alice szerint már nemsokára megkér és akkor nem lesz mitől félnem.

Nem csinál szívesen semmi rosszat. Csak szerelmes vagy, és azt hiszem, Tibor is az. Talán eddig azért nem kért meg, mert fél, hogy elviszik katonának – mondja.

Remélem, hogy igaza van. Bár talán nem az a legrosszabb dolog, ha nem kér meg. Látom, ahogy ránéz Alice-ra, hogy valami nagyon nincs rendjén. Látom, hogy a háború beférkőzik a hétköznapijainkba. Érzem, valami szörnyűség közeleg.

1944. május 2.

– Erzsike! Mit szólna, ha megmutatnám, hol lakok? A háziúr épp elutazott – kérdezi Tibor.

– Már rákészültem a hosszú sétára, de nem bánom, menjünk – felelem, és elnyomom magamban a rossz érzést.

A Hársfa utcában lakik. Néhányszor jártam már erre. Ugyanolyan belsőudvaros házban lakik, mint én. A berendezés a lakásban persze jóval szegényesebb. Schwartzék jó módúak, ez a környezetükön is meglátszik. Az asszonyomnak jó ízlése van, néhányszor már elkísértem vásárokbá.

– Hát itt lakom én, Erzsike – mondja Tibor. – Üljön csak le az ágyam szélére, hozok egy kávét.

Zavarban vagyok. Eddig még csak nálunk vagy az utcán voltunk kettesben. Az pedig, ha úgy vesszük, nem számít, hiszen az utcán mindig jár valaki, nálunk pedig ott a szakács vagy az asszonyom vagy a lányok. Ha jobban belegondolok, más férfival sem voltam még kettesben.

Visszajön a kávéval. Leül mellém és a kezemet simogatja. Megiszom a kávét és az éjjeli szekrényre teszem a csészét. Megcsókol, először lassan, aztán hevesen és sürgetően. Kikapcsol az agyam, nem tudom megakadályozni, ami történik. És nem is akarom. Lefektet a hátamra és a nyakamat csókolja, a ruhámat gombolgatja. Megint elcsitítom a rossz érzésemet. Megtesszük. Olyat tesszünk, amit még jegyesek sem szoktak. Csak a házasok. Pedig még a menyasszonya sem vagyok. Ezt Alice-nek sem

>>>>> folytatás a 16. oldalon

mondhatom el. Szégyellem magam, de közben úgy érzem, valami új titok tudója lettem.

1944. május 15.

Nem gondoltam, hogy ilyen szörnyűség megtörténhet, pedig most megtörténik. Minden azzal a borzasztó megkülönböztető jellel kezdődött, most pedig az egész Schwartz családot kilakoltatják. Mióta megjelentek a németek, minden a feje tetejére állt. Gettóba költöztetik őket. „Gettó”. Még kimondani is iszonyatos. Két másik családdal fognak egy kicsi lakásban lakni és csak egy bőrönd ruhát vihetnek magukkal. És mindezt a származásuk miatt. Az asszonyom egész nap hallgat, szerintem ő sem hiszi, hogy ez megtörténhet, reménykedünk, hogy csak pár napról van szó. A lányok sírnak, nem akarnak elmenni. Itt van mindenük, itt élnek születésük óta. Az édesapjuk nyugtatni próbálja őket azzal, hogy ott is együtt lesznek. Hirtelen megvilágosodom. Ők sejtették ezt, ezért hordatták el a bőröndjeiket Szabóékhoz meg Molnárékhoz.

1944. május 30.

Schwartzék két hete ott laknak. Azon a borzasztó, szűkös helyen. Minden nap viszek nekik élelmet, amit a szakács készít el. A csendőrök először nem akartak beengedni, mert ahogy ők mondják, én „nem vagyok ide való”. És szerintük

Szabó András: Brüsszel, 2015

itt senki nem érdemli meg, hogy külön kosztot kapjon. Nem foglalkozom velük. Talán ha németek lennének, félnek. Schwartz úr ma megkér, hogy ne jöjjenek többet. Költözzek haza, mondja. Kifizetni sajnos nem tudnak, de ha újra szükségük lesz rám, értesítenek, és megkapom a béremet is. Már rég nem a pénzért dolgozom. Megszerettem őket. Elbúcsúzom a gazdámtól, a lányok nem jöhetnek ki. Hiányozni fognak, főleg Alice. Most, hogy üres a lakás, Tibor gyakran átjön, hogy ne legyen egyedül.

Újra és újra megtörténik, amit nála tetünk meg először. Most is. De még mindig nem kért meg. Ma szokatlanul ideges, látom, hogy mondani akar valamit. Talán ma.

– Erzsike, nem mehet el többet Schwartzékhoz – mondja.

„Mert elveszem feleségül és átköltözik hozzám” – folytatom a fejemben, de ő mást mond.

– És én sem jöhetek többet magához. Hazautazom, a menyasszonyomhoz.

„Menyasszony”. Majdnem olyan szörnyűnek érzem ezt a szót, mint a „gettót”. Sírní akarok, üvölteni, kirohanni a világból. Hogy tehettem ezt velem? És hogy tehetjük meg azt a dolgot? A háború már nem csak kint dül, hanem a fejemben is. Sosem éreztem még ekkora fájdalmat. Még az is jobb lenne, ha behívnák katonának. Soha többet nem látom.

– Isten áldja, Erzsike! – kimegy az ajtón, megnézem, utoljára. Nem szólok semmit.

1944. június 10.

Összepakoltam és megvettem a vonatjegyemet. Feltettem Schwartzékát, de úgy alakult, hogy mindenképpen haza kellett volna utaznom. Nem lenne itt maradásom a történetek után. Mindenhol a közös emlékeinket látom. És a neheze csak most jön. Titkom van, de már nem hallgathatok róla sokáig. Ezt nem lehet levélben megírni haza.

A Kortárs Hangon pályázaton a Helikon különdíjával jutalmazott írás.

BIHARI CSILLA ROZÁLIA

Átjáró

2017. január 13.

Pirossal bekarikázott dátum a napali falán függő egyházi naptárban. Hat hónapja lesz már. Éva kihagyta az újévi istentiszteletet. Készült. El akarta mondani valakinek. Lehet, azt fogják gondolni, megbolondult az egyedüllétől. Soha nem járt össze a szomszédasszonyokkal, nem volt senkije, akinek kiönthette volna a lelkét, de tisztában volt azzal, hogy az álmok mennyire csalókák. Nem volt túlzottan babonás, csak mint egy átlagos falusi asszony. Néha kipróbált egy-két praktikát, de józan esztét sosem engedte elhomályosítani a misztikummal. Álmodott. Hónapok óta ezeken az álmokon gondolkodott. Megfigyeléseket végzett róluk. Próbálta tudatosítani őket. Felébredés után lejegyezte az élményt a hajdani receptes füzeté hátuljába. Most ugyanebből a füzetből ellenőrizte minden hozzávalót a vendégváró sütemény krémjéhez, aztán hatvanéves, őszes hajkoronájára felkötöt-

te a fekete kendőt, nyakába akasztotta a kötény pántját, és nekilátott a sütésnek.

2017. január 3.

A fekete csipkés gallérú, kikeményített ingek úgy lógtak a vállfákon, mint egy-egy gyászos, tekintélyes, elegáns futurista remekmű. Az is volt az egész ház. Éva a családi házban olyan volt, mint egy özvegy királyné a birodalmában. A gyászt, a hiány illatát minden bútordarabon, minden szobában érezni lehetett, s ez az illat a kesernyés, álcázott belenyugvással, s a királyné szeméből lassan elszivárgó csillogással vegyült. Éva leakasztott egyet az ingek közül, s felöltötte a temetésen viselt kosztümjéhez. Már csak a jogar, a korona, meg a fekete bársony palást hiányzott, hogy a jelmeze tökéletesen passzoljon a karakterhez. Az asztal már teljes pompájában a vendégeket várta, hiszen bármennyire fájdalmas is, gyakran kénytelenek vagyunk alkalmazkodni a hagyományokhoz. *Halotti tor minden étkezés.* Évát a ház előtt félrehúzó autó éles dudálása ragadta vissza a jelenbe. Ajtót nyitott, sorra ölelgette a családtagokat. Szétszórt volt. Kicsit immunis

a szemekben összegyűlt könnyekre. Elvette a kabátokat, s mindenkit asztalhoz ültetett. Ebéd után a férfiak a garázsban kutattak megboldogult férje szerszámai között. Az özvegy leültette az unokahúgát és a nővérét a nappaliba, és kávét töltött a csészébe. Mindig csodálta Emmát, akire olyan sokat vigyázott kislány korában, és most vette csak észre, hogy közben az apró, kíváncsi, copfos lányból érett nő lett. A beszélgetés leginkább sóhajtasokkal tűzdelt feltételes félmondatokból állt, de hirtelen félbeszakadt, amikor Emma felugrott és a naptárhoz ment.

– Nénikém, mi ez a dátum? Mi van január 13-án? – Húzza össze a szemöldökét a nagynénikéjét kémlelő lány. Látta, hogy Évát váratlanul érte a kérdés, és hirtelen, nem tudva, hogyan is kezdjen neki a magyarázatnak, hebegni kezdett.

– Ül le, Emma! – Azzal Éva is elfoglalta a helyét a kis asztal melletti fotelben. – El akartam mondani, de lehet, hogy azt hiszitek, megbolondultam. Szoktam... álmodni, róla. Mindig ugyanakkor jön. Minden hónapban. Tizenharmadikán.

– Ne haragudj, nénikém, de nem érzem. Lehet, hogy azért álmodsz róla, mert nagyon hiányzik, és sokat gondolsz rá. Pszichológiából tanultunk egyet s mást az álmokról annak idején.

Szabó András: *Futballista*, 2011

– Tudom, hogy lehet az is az oka, hogy sokat gondolkodom rá. Meg is szidott a legutóbb, hogy legyek türelmesebb és ne hívjam annyira, mert mindig nem tud eljönni, de ezen a dátumon igen. Mindig, minden tizenharmadikán.

– Te beszéltél vele? Hányszor? – kérdezte hevesen és rémült arckifejezéssel Emma.

– Hat héttel a temetés után kezdődött, augusztusban. Senkinek nem mondtam el. – Azzal felállt és kiszaladt a konyhába. Egy tavalyi naptárral tért vissza. A bekarikázott tizenharmadikai dátumok rémisztő ómenekként virítottak a hónapok hasábjaiiban. A nőrokonok döbbenetesen összenéztek.

2016. augusztus 13.

Az őszi villámcsattogás hidegen tükröződött a behúzott sötétítő mögött az ablak fekete tükrén. Az idős nő kikapcsolta a tévét, lefekvés előtt elolvasott egy részt az *Énekek énekéből*, és elmormolta az esti imát. *Enistenemjóistenem*. Ez a gépies, mindennapi rutin hatvan évesen is elengedhetetlen volt számára. A nyár elején még ketten imádkoztak férjével az Istenhez, aki bár gyermekkel nem áldotta meg őket, de hosszú évekig minden bajtól megóvta házasságukat. *Ma van hat hete*. Villant át a nő agyán a gondolat, amikor lezárta pupilláit. Nehezen aludt el, s heves hánykolódását az ablakon beszűrődő vad fények világították meg, mint egy jól sikerült jelenetet a színházi reflektorok Shakespeare *A vihar* című drámájából. Reggel egy órán át üres tekintettel ült az ágy szélén, aztán hálóiingesen előkerekedett egy piros tollat és a naptárban bekarikázta a dátumot, majd a régi receptes füzeté hátuljába leírta az egészet. Aznap nem beszélt senkivel. Nem vette fel a te-

lefont, csak ült a gyászillatú özvegyi birodalom kellős közepén és túlvilági érzelmeivel újrarázta magában az éjszakai filmet, amelynek élénk szereplője volt.

2016. szeptember 13.

Kedd. Olyan, mint egy szombat, vagy egy bármilyen más nap az évből. Ma nem megy sehova. A hétköznapiok számára meg sem közelítették a zsúfoltság vagy a rohanás fogalmát. Tegnap, hogy egy kicsit kiszellőztesse az agyát, elment számlát fizetni, és virágot vitt a temetőbe. Most a konyhaasztalnál ülve, arcát a kezeibe temetve gondolt vissza a jelenetre, ahogyan hangosan szemrehányást tett a sírnál, amiért már egy hónapja nem jelentkezett. Nem emlékszik rá, hogy az álomban beszéltek volna a következő találkozásról. Elég zavaros volt az egész, mégis nagyon tiszta. Eszébe jutott valami. Nagyanyja mindig azt mondta, hogy ha felébredés után az ablakra nézünk, rögtön elfelejtjük, amit álmodtunk. Hirtelen felpattant az asztal mellől és a hálószobába sietett. Az ágyat nem volt nehéz megfordítani a lakkozott, csúsztató parkettán. A szőnyegeket kicsit odébb rakta és kész is volt. Egyenesen a szoba falára nézett, háttal az ablaknak. Fogta az álmnaplónak használt hajdani megsárgult receptes füzetet, berakta az éjjeliszekrény fiókjába, és nekilátott kézimunkázni. Másnap reggel még ki sem nyílt a szeme, vad kapkodással tépte ki a füzetet és a tollat a fiókból, aztán a kimerítő jegyzetelés után bekarikázta a dátumot a naptárban. Egy hónap. A következő három hónap úgy telt el, mint valami émelyítő delírium. Ebben a delíriumban szintek voltak, és Éva a tizenharmadikák múlásával egyre mélyebb szintre jutott, közben építve maga köré a birodalmat álmainak főhőse tiszteletére.

A decemberi alkalom különleges volt. Eszébe jutott, hogy szépen felöltözik, frizurát készít, és úgy fekszik le. Egész nap vasalt, fürdözött, csinosította magát. Másnap a mellkasára szorított párnával, kócosan, és rettenetesen gyűrött fekete kosztümben ugrott ki az ágyból. Valaki kitartóan kopogtatta a redőnyt a szomszéd szoba ablakán. A villanyórát jöttek leolvasni. Éva zavartan engedte be a kék egyenruhás férfit, aki furcsán méregette, de dolga végeztével kellemes ünnepeket kívánt és indult a következő házhoz.

2017. január 14. Délután.

– Nem vette fel a telefont, ezért szoltunk a szomszédnak. Aggódtunk érte, így a környékről több személlyel is felvettük a kapcsolatot. Annyira hiányzott neki Béla... – zokogta Éva nővére. Emma magához ölelte az anyját és halkán csitította. Később bement hozzá. Bement a királynőhöz, aki méltóságteljesen, mindentudó mosollyal a szája sarkában ott feküdt a gyászos birodalom trónján. A királynő élesre vassalt fekete szoknyája, kikeményített csipkés gallérú inge enyhén gyűrött volt. Nyakán fekete gyöngysor, ujján az eljegyzési gyűrű, s hajában a csat, amit Béla bácsitól kapott, mielőtt elvitték volna katonának. Minden ünnepen a hajában volt. Éva leült nagynénikéje mellé az ágy szélére és lezárta szemét, melyekből a csillogás már teljesen elszivárgott, s már csak a ház furcsa légkörében lehetett érezni. Amint megfogta a kezét, valami kipottyan az elernyedtt marokból és tompa puffanással a kis szőnyegre esett. Éva döbbenetesen vette fel az elhunyt férj eljegyzési gyűrűjét. A lány nem hitt a szemének, de a gyűrű belsejében tisztán látható volt a *K. B.* monogram. Béla bácsi ritkán hordta az ékszer, mert mindig beledagadt az ujjá, de a hagyomány szerint személyes tárgyként azt is el kellett temetni az elhunytal együtt. A nagynéni elájult, amikor fel akarta húzni a gyűrűt férje ujjára, s Éva tisztán emlékezett, hogy helyette az ő édesanyja végezte el a műveletet, mielőtt lezárták volna a koporsót. Emma, amint a gyűrűt az éjjeli szekrénybe akarta rakni, a fiókban felfedezett egy füzetet. Nagynénje receptes füzet volt az. Hanyagul belelapozott, aztán észrevette a hátában a friss, piros bejegyzéseket. Megjött az orvos, ezért kiment a konyhába és ott folytatta az olvasást.

– Szélütés. – Hallotta egy kis idő múlva Emma a diagnózist. A konyhaasztalnál ült, s mohón falta a misztikus naplóbejegyzéseket. – Voltak az elhunytak alvás-, és/vagy beszédzavarai? Panaszok erős fejfájásra, szédülésre? Hányinger? Eszméletvesztés?

– Egyszer említette, hogy...

Emma remegő ujjakkal csukta be a receptes füzetet az utolsó bejegyzés után. Az esze kétségbeesetten tiltakozott. Egy szó járt csak a fejében: *esküvő*.

A *Kortárs Hangan* pályázaton különdíjjal jutalmazott írás.

Kifosztják, és ő mégis ujjong

Fesztiválnapló a 70. cannes-i filmfesztiválról

Mint mindig, hegy alatt abrakolok. Szerencsére időegyeztetési és anyagi jellegű körülmények folytán Milánótól vonattal utazom, van idő. A nizzai gyorsra várva a pályaudvar melletti kávézóban még elkészülnek az utolsó szakdolgozati bírálatok, hogy tíz napra ki lehessen kapcsolni az otthoni feladatokat. Gyönyörű hegyvidéken szalad a vonat a tengerpartig, de az olaszok mindenhol alagutat fúrtak, úgyhogy másodpercekig tudok csak nézelődni. Forgatom a papirokat, nézem a listákat, majd jön az első meglepetés: tizenöt éve, amióta erre a fesztiválra járok, olyan még nem fordult elő, hogy legalább valamelyik mellékszekcióban, vagy legalább a rövidfilmek között ne szerepelt volna román film. Idén ez megtörtént, ám nem gondolom, hogy egyből a román új hullám kifulladásával kapcsolatos vészharangokat kellene emiatt kongatni. Az elmúlt egy-két évben a generáció legnagyobb formátumú alkotói (Porumboiu, Puiu, Mungiu, Muntean) mind bemutatott fontos filmeket, fogadjuk el, hogy véletlenül úgy adódott, idén egyikjük sem végzett aktuális projektjével. Nem baj, gondolom, idén legalább nem kell azzal vesződnöm majd, hogy újabb szinonimákat találjak a román filmeket illető szuperlatívuszoknak.

A délutáni érkezéskor már az akkreditációnál szembesülök a tovább szigorodott biztonsági intézkedésekkel – idén újra nagyon sokat fogunk sorbanállni, jószólok meg, és igazam lesz. Este hétkor már kezdődik is, alig jutok be a *Loveless*-re. A 2014-es *Leviatán* óta Andrzej Zvjagincev a szememben megkerülhetetlen klasszikus, de beigazolódom az a megérzésem, hogy neki akkor Arany Pálmát kellett volna nyernie, mert egyhamar nem fog még egy annyira sokdimenziós és árnyalt tabulót festeni. Maróan erős, talán túlzottan is sarkító kritikája most az orosz nagyvárosi közép- és felsőosztályt veszi célba, amelyről azt állítja, hogy a túrhetero/életkörülményekért cserébe kompromisszumot kötött a rendszerrel, depolitizálódott, és ezzel valahogy az érzelmeiket is kiölte magából. Innen a címbeili szeretethiány, hiszen olyan válfélben lévő házaspárt látunk, akik 12 éves gyerekek füle hallatára civakodnak azon, hogy egyikük sem akarja a gyerek felügyeletét magának. Másnap a kissrác eltűnik, és az utána folytatott kétségbeesett keresés remek alkalmat teremt az alulfinanszírozottságában tehetetlen rendőrség, az önfeláldozó civilek, sőt még az ukrainai háborút eltorzítva bemutató média ábrázolására is. Azt gondolom, a *Leviatán* nyugati sikeréből Zvjagincev a putyini rendszer kritikájának dicséretét érezte legerősebb-

nek, ezért ezt próbálta meg – ezúttal erőltetetten, és éppen ezért gyengébb hatással – kihangsúlyozni. Érdekes módon a filmet sokan szerették, a fesztivál végéig ez maradt a *Screen* folyóirat kritikuszsűrije listájának élén – meglátásom szerint azonban ez inkább jelentéktelen, felejtendő mű.

Újabb repiajándékok, ezúttal gagyi műanyagszemüvegek, amelyeknek látófelületét a 70. születési fesztivállogó takarja ki – ennél többet vártunk a divatos franciáktól, de ne legyünk telhetetlenek. A kerek évforduló amúgy nem sok változást hozott, Cannes szintén nemet precizitással és egyformasággal sorolja egymás után a fesztiválokat. Annyit azért megtettek, hogy a befutófilmben látható lépcsők élére felírták az évtizedek alatt itt megfordult rendezők neveit (minden nap másokét), valamint a fesztivál közepére szerveztek egy hatalmas gálaelőadást, amelyen a szervezők és sztárvendégeik lelkesen ünnepeleltek – önmagukat.

Másnap az egész idej programtervezés talán legjobb döntését hoztam meg, és a *Mundruczó*-film előtt elkanyarodtam a legkisebb mellékszekcióba, a Kritikusok Hetére, ahol a chilei Marcela Said munkája várt. El kell árulnom, hogy ezt a választást kizárólag leplezetlen Chile-rajongásom motiválta, amelynek alapja csak részben filmes kötődésű: Patricio Guzmán és Pablo Larraín művészetének csodálatán túl ugyanis az ottani radikális baloldali hagyományok keltenek bennem ellenállhatatlan vágyódást. A *kutyák* című film azért volt érdekes, mert egyrészt rávilágított a mindenkor boszorkányüldözés veszélyes és manipulatív mivoltára, másrészt mert igazi rendezői bravúrral a színészi játék segítségével mutatatta meg, hogy miként nyilvánul meg a szexizmus „ártatlan”, önmagukban nehezen inkriminálható, de összességükben mégis sokatmondó apró gesztusok révén. A nap fénypontja aztán a meglehetősen megosztónak bizonyuló magyar versenyfilm volt. A *Jupiter holdja* vizuálisan és filmtechnikailag lenyűgöző film, kérdésfelvetése és politikai üzenete viszont ellentmondásos, konfúz. Egyrészt *Mundruczó* egy olyan félig hipotetikus Magyarországot ábrázol, ahol háborús körülmények közt vadásszák és tartják a menekülteket, másrészt a történet egyik fordulata egyértelműen azt sugallja, hogy a menekültekkel jönnek be Európába a terroristák. Minden problematikussága ellenére azt gondolom, hogy ez egy elgondolkodtató mű, szerzőjének talán legjobbja – a *Fehér Isztent* mindenképpen übereli.

Életem első Claire Denis-filmjét 2001 tavaszán láttam a párizsi Odeon mo-

ziban: a *Kínzó mindennapok* zsigeri moziélménye volt talán az utolsó csepp a pohárban, amely révén eldőlt, hogy filmekkel fogok foglalkozni, és azóta, amit csak tudok, megnézek tőle. Új filmjét a *Rendezők Két Hete* szekció tűzte műsorára: amolyan kultuszteremtő, cinéophile szekció ez, ahol a filmrendezők szövetsége összegyűjti a nagynevű alkotóknak azokat a filmjeit, amelyek valamilyen oknál fogva nem kerültek a versenyprogramba. A *Belső napsugár* valóban nem tartozik Denis nagy művei közé, mégis az a sziporkázó figyelem, amely a kétségbeesetten pasit hajszoló ötvenes festőnő esetlen próbálkozásait követi, és megalázás nélkül nevetett botladozásain, a fesztivál egyik kiemelkedő élményévé tette. Jelöletlen időbeli ugrásokkal haladunk előre a történetben egészen az utolsó jelenetig, ahol egy Depardieu által játszott guruféleség egyrészt mintha az összes korábbi viszonyt megjósolná (ami azt feltételezném, hogy ez kronológiailag a legelső jelenet), másrészt mintha mindenkiről lebeszelné azért, hogy magát hozza helyzetbe. A lényeg azonban, hogy a Juliette Binoche által játszott karakter ugyanolyan elveszett a végén, mint az elején volt: állandóan az „igazi” után kapkodva elveszti önmagát.

Hasonlóképpen kiemelkedő volt az esti versenyfilm is: mint utóbb kiderült, az Arany Pálma-díjas filmet nézhettük meg. A *Lavina* révén ismertté vált Ruben Östlund új filmje mind koncepciójának sokrétűségében, mind konstrukciójának nagyszerűségében, mind az egyes jelenetek ereje tekintetében szenzációs alkotás – még ha túlzásnak érzem is kis cannes-i lakóközösségünk egyik tagjának lelkesedését, aki szerint élete legjobb filmje volt ez. Azt gondolom, az előző filmhez hasonlóan a *The Square*-ben is a legfontosabb, mélyben meghúzódo szál pszichológiai jellegű, ezúttal az impotencia és a kasztrációtól való félelem transzponálódik szinte minden, látzólag teljesen másról szóló jelenetben. Talán az első jelenet felvázolásával tudom a legjobban érzékeltetni ennek a filmnek a csavaros észjárását: képzeljük el, amint a jóvágású, elegáns főszereplőt egy olyan trükkkel zsebelik ki Stockholm belvárosában, hogy első reakciója egy iszonyatos adrenalinlöttyel teli sikerélmény. Önbíráskodás, provokáció és képmutatás játszmái rajzolódnak ki a komoly bírálat alá eső kortárs képzőművészet közegeiben, ahol minden egy szimbolikus jelentőségű fiktív mű körül forog. Ez lenne az a bizonyos címbeli Négyzet, egy talajon elkerített terület, amelyen belül az egyenlőség, az elfogadás és az önzetlenség világa hivatott érvényesülni. Bár nem szokásom a zsűri-

Ruben Östlund: *The square* – a cannes-i Arany Pálmával kitüntetett alkotás

ket dicsérni, ez a film megérdemelte a fődíjat.

Az AIDS elleni küzdelemről filmet készíteni pont akkor, mikor Pedro Almodóvar a zsűrielnök: ennél jobb időzítést el sem lehet képzelni. A *120 szívdobbanás* a párizsi Act-Up civil szervezet kilencvenes évek eleji történetébe kalauzol bennünket, ahol a főleg HIV-fertőzöttekből álló aktivisták különféle eszközökkel próbálják meg felhívni a figyelmet arra, hogy a Mitterand-kormány, valamint a kísérleti gyógyszereket nagyobb bevétel reményében viszontartó gyógyszergyártók minden halogatással eltöltött hónap révén életekkel játszanak. A film fontos témát taglal nagyon közvetlen, azonosulásra készítő módon, rendkívül hiteles alakítások segítségével, azonban epizodikus struktúrája és kiszámítható ábrázolásmódja leginkább egy tévésorozatra emlékeztet. A zsűri nagydíját ugyan megkapta Robert Campillo rendező, de nem hiszem, hogy néhány év múlva sokan emlékeznének erre a filmre.

Vasárnap reggel követtem el a fesztivál legnagyobb baklövését: Marco barátom figyelmeztetése ellenére a teljesen felejthető Noah Baumbach-filmet választottam Bruno Dumont *Jeanne d'Arc*-ról szóló musicalje helyett – pusztán azért, mert még a nizzai vonaton sikerült kisakkoznom, hogy az utolsó vetítésén majd semmivel nem ütközik. Akkorra azonban olyan hírverés – a híres *buzz* – lett körülötte, hogy csütörtök este fél 11-kor több százan nem férünk be a terembe, így egyelőre lemaradtam róla. A fent már említett Marco, aki Bazin filmelméletének legfontosabb olasz szakértője, és melleleg filmkritikus, előre megmondta, miről fog szólni Haneke új filmje – én azonban nem hittem neki, és elpazaroltam rá két órát. Ezt a filmet szinte bizonyosan már nem az idős mester forgatta, csak a receptet írta hozzá: végy egy jó nagy adag bűntudatot, majd finoman megfűszerezve önts nyakon vele néhány felsősztyábeli szereplőt, bolondítsd meg az egészséges kis

digitális képrögzítésből fakadó formai játékkal, szervírozd hozzá a mindig zseniális Isabelle Huppert-t, díszítésként pedig szórd meg szezonális társadalmi kérdéssel (mostanság leginkább egy kis friss menekültprobléma javasolt). Mind szokásos nihilizmusa, mind erőtlensége miatt a *Happy End* a fesztivál egyik komoly csalódása volt.

A vasárnapi tervezési fiaskónak egyetlen pozitívuma az volt, hogy elértem a dél-koreai Hong Szang-Szu „kisebbit” cannes-i filmjének vetítésére. A közel hatvanéves rendező évente általában egy egész estés játékfilmet leforgat, idén azonban valahogy hármalt sikerült: ebből egy még februárban a berlini versenyben szerepelt, kettőt pedig Cannes válogatott be, a „nagyobbikat” egyenesen versenybe. Annak, aki még nem látott tőle semmit, talán Eric Rohmert lehetne párhuzamként állítani, de azt gondolom, az ő munkái annál is kifinomultabbak, csavarosabbak. Egész életművének a középpontjában a találkozások állnak, és azok dinamikája: hogy miként kerülnek közel egymáshoz teljes ismeretlenek, vagy miképpen idéznek fel egymásban és önmagukban emlékeket rég nem látott ismerősök, vagy hogyan rajzolódik ki szerelmek, konfliktusok, barátságok nagy mennyiségű étel és ital környezetében. A *Másnap* mindezt igen komplex narratív szerkezettel fejeli meg: nincs két olyan vágás vagy jelenet a filmben, ami kronológiai sorrendben lezajlott eseményeket mutatna, ezért a vetítés végére zavarban vagyunk a felől, hogy egyetlen nap teljesen összekevert történetét látuk, vagy egy hosszabb időszak különböző pillanatait. Nem titok, számomra ez volt a fesztivál legnagyobb élménye, emberi viszonyok iránti érzékenységben és a filmnyelvi eszköztár gazdagságában és kifinomultságában nem volt hozzá fogható. Persze semmilyen díjat nem kapott.

Mérsékelt rajongója vagyok csupán a görög Jorgosz Lantimosz szikár paraboláinak, de azt gondolom, most valamit

nagyon eltalált. Hát persze, hogy a görög tragédiákra utal az *Egy szent szarvas meggyilkolása* cím, Iphigénia meg Elektra története környékén kell keresni a fogódzókat. Azonban én ezt a filmet leginkább azért szerettem, mert mindent teljesen kortárs köntösbe rejtette, és egy anti-*Teoréma* szituációba helyezte. Pasolini hőisével ellentétben itt nem a megváltó, hanem a könyörtelen, kíméletlen bosszúálló érkezik megnyerő fiú képében a mit sem sejtő orvoscsaládba. Tudom, általában nem illik őt dicsérni, de Nicole Kidman brutálisat alakít ebben a filmben: vérfagyasztó az a kegyetlen önérvényesítéssel teli törékenységgel, ami a feleség alakjában megjele-

Apropó hetven év: ennyi idő alatt kétszer sikerült nőnek adni a rendezői díjat Cannes-ban, idén Sofia Coppola a második. Ami több okból volt furcsa döntés – azon kívül, hogy mélyen felháborítónak tartom a cannes-i fesztivál szexizmusát. Nem remake, hanem egy újabb adaptációja ugyanannak a regénynek, szajkózta a rendező és a fesztivál *A tizedes háreméről* – legalábbis ez volt az 1971-es film magyar címe –, azonban mégis nagyon hasonló megközelítésről van szó: a régi történetet új sztárokkal (Colin Farrell, Elle Fanning) forgatták le. Ráadásul az első verzióhoz képest sokkal leegyszerűsítettebb, direkter és ezáltal értelmezések iránt zártabb, valamint képi megvalósításában sokkal konvencionálisabb ez a változat. Viszont ha annyi problémás, de minden esetben izgalmas, valamilyen módon kísérletező filmje után a Coppola-lánynak pont ezt a filmjét díjazták, az azt jelenti, hogy a mainstream felé való visszalépést ismernék el legnagyobb tettként karrierjében. Annak a napnak azonban nem ez volt a legnagyobb pillanata, hanem egy teljesen meglepő helyről, az észak-kaukázusi Kabardföldről érkezett elsőfilm. Kantemir Balgakov: kéretik ezt a nevet megjegyezni, mert ha szimatomban csal, egy újabb nagy formátumú filmművészt tisztelhetünk benne. Négyzeteshez közeli, 1:33-as képarány, elképesztő hangmérnöki munka, a test fizikai jelenléte köré épülő, szinte színházias színészvezetés és a színek festményszerűen plasztikus használata – olyan színvonalú filmnyelv jegyei ezek, amelyeket csak a legnagyobbaknál látni. A film címe: *Tesnota* – egy sarokba szorított élet.

Utolsó pénteken a polgármester szokásos szabadtéri ebédjét fogyasztja a cannes-i várkertben összezsúfolt sok száz újságíró, utána a verőfényes nap-sütés néhányunkból tengeri fürdőzés óhatatlan vágyát váltja ki. Tizenöt év alatt ez másodszor esik meg velem, de aztán rögtön pakolni kell: a vasárnapi díjátadót már otthonról, a Canal+ streamjén nézem végig. De már előtte, még a reptéri váróban el kell kezdeni írni az összefoglalót, mert sürget a lapzártá: „Mint mindig, a hegy alatt abra-

Fenegyerek a játékboltban

Többen felhívták már a figyelmet arra, hogy különbséget kell tenni kísérleti és avantgárd között, mert a kísérleti művészet nem jelent feltétlenül radikalitást. Nagy Botond kolozsvári rendezése nem egyszerűen kísérleti színház, hanem avantgárd, és nyilván nem a történeti avantgárdra gondolok. Hanem arra, hogy bátran kimozdítja az alkotókat és a nézőket is komfortzónájukból, miközben radikálisan új utakat keres.

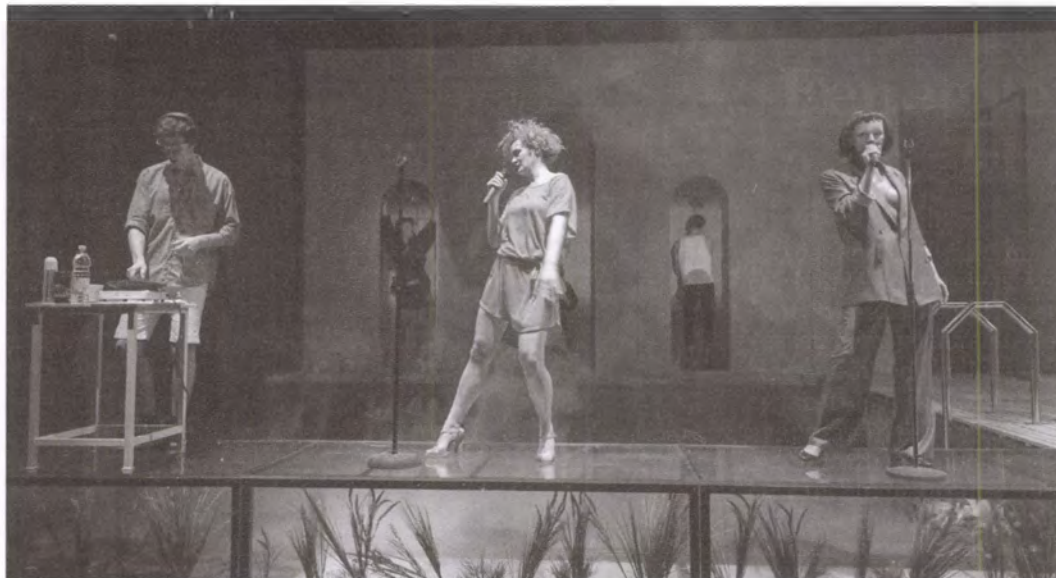
Az előadás alaptextusa vagy inkább pretextusa Maurice Maeterlinck *Vakok* című drámája volt. De a szöveg ebben az előadásban nem úgy alap, ahogyan azt akár kísérleti színházi előadások kapcsán is megszokhattuk. Csak az egyik építőelem a sok közül, nem strukturál, nem ad ívet, hagyományos értelemben vett dramaturgia nincs. Nagy Botond rendező elmondja: az előadás egy kollázs, „technopoétikus installáció”. Ez több szinten is igaz, érzésem szerint maga az előadás is egy kollázs, de annak építőelemei is kollázsok önmagukban. A szöveg el(ő)készítése is az eredeti dráma szétbontásával kezdődhetett. Az alcím: *Hommage á Maurice Maeterlinck, Samuel Beckett, Hajas Tibor, Pilinszky János & Pier Paolo Pasolini*. Láthatjuk, nem egy szövegtest, még csak nem is egy művészeti ágazat itt az ürügy.

Nincs hagyományos értelemben vett dramaturgia, van azonban kollázsdramaturgia, és ez nem jelenthet esetlegességet. Az erőter, ami a szöveget rendezi, nem narratív, vagy dramatikus, hanem maga az előadás képezi a fő rendezőelvet. Ez a kollázsdramaturgia, aminek középpontjában az előadásban való találkozás áll, igaz a zenére, fényekre, mintha minden egy képzeletbeli pontban találkozná, és éppen ez a találkozás hozná létre ezt a pontot: a produkciót.

THEÁTRUM

Az első benyomásom nem volt jó. Azt éreztem, hogy ez az egész egy nagy blöff. De az tisztán látszott az első pillanattól fogva, hogy ebben a blöffben sok munka van. Az is gyorsan nyilvánvalóvá vált, hogy ennek a blöffnek erős hatása van, az unalom veszélye itt nem fenyeget. Szóval hátradőltem, és hagytam, hogy átverjenek. A blöff itt inkább műfaji sajátosság, pejoratív voltát is elveszíti a szó. Merthogy kicsit olyan volt az egész, mintha egy gyermek beszabadult volna a játékboltba, és mindent ki akart volna próbálni. Túl sok az ötlet, túl sok az utalás, túl sok a látvány.

A Kolozsvári Állami Magyar Színház nem csak technikailag és anyagilag lehet játékbolt egy rendezőnek, de itt van egy nagyszerű társulat is, olyan színészekkel, akik gyakorlatilag bármit képesek

Jelenet az előadásból. Fotó: Biró István

eljátszani. Sokszor láttam már a kolozsváriakat sokféle előadásban, mindenféle regiszterben, mindenféle rendező produkciójában. De itt, ezen az estén többüktől is láttam olyat, olyan gesztusokat, olyan hangot, olyan játékot, amit eddig még soha. Ez azért már valami. Dicséri a színészeket is, mert gyönyörű pillanatok voltak ezek, és dicséri Nagy Botondot is, mert ki tudott hozni ilyen pillanatok a munkafolyamat során. (Ami még akkor is igaz, ha vélhetőleg nem klasszikus, autoriter rendezői munka volt ez a folyamat, hanem kollektív együttalkotás. Utóbbira utal a kollázsstruktúra és az eklektikus szabadság.)

Sok, a szó valódi értelmében vett kortárs előadás relevánsan szól társadalmi és pszichológiai problémákról, miközben felszínes marad. A *Vakok* elkerüli ezt a csapdát. Elkerüli, mivel igényt tart a transzcendensre. A profán mellett igényt tart a szentire is, és, ami még fontosabb, igényt tart a blaszfémiaira is. Vannak pillanatai, mikor képes lerombolni társadalmi beidegződéseket, de vallási beidegződéseket is, sőt, spirituálisakat. Avantgárd.

A vakság súlyos kulturális toposz, egyre hízik a primitív sámánoktól Platónon és Teiresziaszon keresztül egészen a Matrixig és a komondorig, rengeteg szimbolikus lehetőséggel, a lelki vaksággal kezdődően Szent Pálon keresztül a VR szemüvegig. Az előadás mintha nem elégedne meg kevesebbel, mint e totalitás megragadásával, hogy egészében mutassa be, pontosabban re-prezentálja ezt a komplex kollektív félelmet vagy áldást. És ha innen nézzük, akkor lehet, hogy nem is blöffről van szó. Mert megteremt egy laboratóriumot, valamiféle hallucinált spát, ebben a térben pedig megpróbál mindent elmondani a vakságról. Ami lineárisan nem sikerülhet, de erről nincs is szó, a rétegek és jelentések egyszerre vannak a színpadon.

Képzelnék el egy intenzív totális színházat. Erős hang- és fényhatások, jelenetek sorjáznak egymás után, sűrű szövésű szöveg, nagyszerű színészi munka. Témakörök sokasága jelenik meg és tűnik el ebben a textúrában a vakság ürügyén, színházi, irodalmi és kulturális utalásokra lelhetünk mindenütt. Ez majdnem három órán

át szünet nélkül. A végén olyan érzésem volt, mintha legyalulták volna az agyamat. Ez sok. A *Vakok* egy jó előadás, de ha ennek a soknak a negyven százaléka került volna csak bele a végső prezentációba, ráadásul egy feszebb struktúrában, akkor még jobb előadás lenne. Ki lehetne emelni jeleneteket, de nem biztos, hogy van értelme, annyira heterogén az az anyag, amiből az előadás összeáll. Egyik jelenet sem tükrözi, és bármelyik jelenet hiánya megváltoztatná a teljes képet. Igazából a szereplők, groteszk karakterek tartják össze az egészet. Valóban megformálást látunk a színészek munkájában, együtt a jelmezzel, nem hazudnak nekünk valóságot. (Mikor „valóságról” van szó, néhány percig viszont civil jelenléte is láthatunk.)

Egy-egy előadás előtt a nézőnek nem árt elolvasni a drámát. Azt javasolnám, hogy aki megnézi a kolozsvári *Vakokat*, előtte olvassa el a Maeterlinck-szöveget. Talán ellentmondásnak tűnhet, miután említettem, hogy a darab csak pretextus volt az alkotófolyamat beindítására. De ehhez az előadáshoz egyszerűen kellenek a fogódzók, különben leterít, mint egy úthenger. Vagy kontempláljon a kedves néző a vakságról. Mindenképpen készüljön fel.

(Csak egy rövid utóirat: a kritikusszívató jelenet még jó poén is lenne, ha lennének a környékünkön kritikusok, de nincsenek. De amúgy is sztereotipizál. Azt meg minek?)

Kolozsvári Állami Magyar Színház. *Vakok. Hommage á Maurice Maeterlinck, Samuel Beckett, Hajas Tibor, Pilinszky János & Pier Paolo Pasolini.* **Szereplők:** Viola Gábor, Váta Lóránd, Szűcs Ervin, Sigmond Rita/Otvös Kinga, Platz János, Marosán Csaba, Kicsid Gizella, Kántor Melinda, Kató Emőke, Imre Éva, Farkas Loránd, Bodolai Balázs, Árus Péter, Albert Csilla. **Rendező:** Nagy Botond. **Díszlettervező:** Carmencita Brojboiu. **Jelmeztervező:** Márton Erika. **Zeneszerző, hangterv:** Kónya Ütő Bence. **Koreográfus:** George Pop. **Visuals, video mapping:** Rancz András. **Dramaturg:** Kali Ágnes. **Fényterv:** Erőss László. **Rendezőasszisztens:** Veres Emőke. **Ügyelő:** Bocsárdi Ákos.

Minek a vége?

Jó néhány évvel ezelőtt Susan Sontag „az apokalipszis Gogolt és Melville-t idéző magyar mesterének” nevezte Krasznahorkai Lászlót. Mára ez a megfogalmazás alaposan ráégett Krasznahorkai írásművészetére, nem mintha ő különösebben tiltakozott volna ellene. Sőt nagyon gyakran nyilatkozott is ebbe az irányba, legutoljára éppen a jelen írás tárgyát képező, a *Báró Wenckheim hazatér* címet viselő regény megjelenése utáni egyik interjújában, miszerint: „az apokalipsziszre nem várunk, hanem megértjük, hogy benne élünk”.¹

kritika

Ma, amikor egy egész iparág épül arra a jelentéskörre, amit az „apokalipszis” kifejezés populáris felhígítása idézett elő, amikor hétről hétre szembesülhetünk a mozivásznakon a „vég” filmre vitt, az üres háttorzongatást kiváltani akaró képeivel, nem beszélve azokról a mediaticusan felturbózott problémákról, amelyek látványosan szaggatják szét a Föld nevű bolygót, amikor úgy tűnik, minden – a művészet, az irodalom, a történelem (na az mintha újra nekioldódni látna), a humanizmus, a gondolkodás stb. – a végére jutott, egyszóval az apokalipszis jelentéskörének nagymérvű inflálódása közepette nagyon nehéz autentikusan módon szóba hozni az apokalipszis kérdését. Ami biztos: apokalipsziszre hangolt kultúrában élünk. Mondom, hangolt, amivel Jacques Derrida szellemiségében beszélek, aki szintén „apokaliptikus hangnemről” írt egyik művében.² A kultúra végső igazságai különben is legfeljebb hangoltságoknak tűnnek. Ebben a hangoltságban azért meg lehet kérdezni: honnan ez a befejezési láz, a végnek ez az ígérete? Azt gondolom, csak egy olyan kultúrát izgathat ilyen mélyen a vég, amely a változásra, a gyorsulásra van beállítódva. Egy „forró” kultúrát – Lévi-Strauss kifejezésével szöve. Ugyanis, ahol minden változik, ahol minden legfeljebb csak rövid távon kiszámítható, ahol minden a kizökkentség állapotában leledzik, ott a vég, az apokalipszis lehet egy olyan alakzat, amely sikeresen gyűjti egybe a változásban szétszórótt elemeket. Krasznahorkai művei már a kezdetektől fogva használják az ebben a hangoltságban lévő felhajtóerőt. Talán, az egyértelmű minőség mellett, műveinek a széleskörű világirodalmi sikere is magyarázható innen nézve. De meddig lehet még támaszkodni erre a felhajtóerőre, milyen újabb regényt lehet írni ezen háttér előtt?

Krasznahorkai hazatért. Ezzel a művével visszatért kezdeti prózáinak a helyszínére, amelyet tulajdonképpen az 1998-as *Háború és háború* címet viselő regényével hagyott el. Azóta többször betutazta távol-keletet, Kínát, Japánt, megfordult Extremadurában, Alhambrában, az Akropoliszon, Velencében, a világűrben Gagarinnal, és még számtalan helyen, ahol a szépségnek, a kivételetnek, a tökéletesnek valamilyen maradványa még fellelhető. Most azonban megint Kelet-

Magyarországon jelent meg, ebben a kietlen, illúzióvesztett, hol sárban tocsogó, hol jégbefagyott világban, amelyet szövegeiben Krasznahorkai azonban egy metafizikai távlatait elvesztő, önmagát elemészto helyszínné változtatott.

Nemcsak Krasznahorkai tért haza, hanem a hazatérés mozzanata szervezi magát a regényt is, báró Wenckheim hazatérése, aki gyerekkori szerelmét akarja felkeresni kelet-magyarországi szülővárosában. Megint egy esendő hős, vagy inkább kettő, hiszen a báró alakja mellett a Tanár úr is Krasznahorkai megtört, különös, érzékeny hőseinek sorát gyarapítja. Mondom, megint, és ezzel a legfontosabb problémát jelzem a regénnyel kapcsolatban. Ugyanis a megszokottság, az ismertség érzése végigkísér a regényen, amely felépítésében, a prózai anyag gazdagságában szuverén alkotásnak bizonyul, de mégis, főleg a korai művekhez viszonyítva, a bevált elemek, a regényvilágot szervező sémák nyugtalanító azonossága könnyen eluralkodik az olvasáselményen. Ezt a világot már nagyon jól ismerjük, sőt majdnem minden elemével találkozunk már valamelyik korábbi Krasznahorkai-műben. Ahogy az unalom érzése is megjelenhet a körkörös pulzáló mondatokat olvasva, amelyek az előbeszéd töredezettségét imitálva, ritmikusan indáznak előre, de mint-ha kilúgozódott volna belőlük az a nyelvi erő, amely létrehozta a korai regények tömörszerű frázisait.

Különben maga Krasznahorkai is a regényei zárlatának nevezi a könyvét a már megidézett interjújában. De ettől még kérdés marad: mennyiben lehet lezáró regényt, összefoglaló művet írni, vagy minden műnek önálló, szuverén, megismételhetetlen alkotásnak kell lennie? Az utóbbi verzió felé hajlok, de elismerem egy életművön belül az ismétlések, a párhuzamosságok jogosultságát. Mint mindenhol, az arányokon múlik itt is a legtöbb dolog.

Ami biztos, ezzel a regénnyel Krasznahorkainak a legtöbb figurát mozgó prózáját olvashatjuk. Krasznahorkai még sohasem írt ennyi kisszerű alakról, ugyanis a régebbi regényeiben a legközönségesebb figurákra is rátapadt valamiféle metafizikai komolyság, ami beemelte őket egy sátni világrendbe. Itt azonban hiányzik az efféle mélység, hiányzik az elemeltség, ez az „itt és a most” Magyarországa, ahogyan főleg egy kisvárosból látszik, a maga szociografikus sokszínűségével, torzságaival, hamis viszonyaival, igazságaival, szenvedélyeivel – egy széles perspektívájú, groteszk, karneváli látletben. Ez a látlet még akkor is érdekes lehet számunkra, ha néha túlságosan földhözragadtnak tűnik, illetve díszletszerűen túlaktualizáltnak. A figurák, a helyzetek szatirikus, ironikus elrajzolt-sága pedig könnyen nevetésre ingerelhet bennünket, ami mindenképpen új vonás Krasznahorkai regényével kapcsolatban.

A messiásvárás – mi más – leplezi le ennek a világnak a végtelen, de mégis szerethető kisszerűségét. Ez hozza mozgásba az egész regényvilágot, elemi tévedések, önbecsapások sorozata, amelyek ott munkálnak minden szereplőben, még a kivételettekben is. Hiszen hogyan is lehetne fellelni egy gyerekkori szerelmet a jelenben, amelyet csak egy fénykép és az emlékezet rozoga építménye őriz meg? Hogyan adhatna megoldást a félrecsúszott életek megannyi irreális reménykedésére egy megtört,

KRASZNAHORKAI LÁSZLÓ

Báró Wenckheim hazatér

a világból teljesen kiszakadt, saját érzékenysége foglyaként vergődő ember, báró Wenckheim? Ki lehet-e vonulni egy olyan világból, amelynek rosszindulata, aljassága, kisszerűsége még egy elvadult, áthatolhatatlan csipkebokor-rengetet mélyére is be tud törni?

A tökéletes kudarc minden esetben a válság.

A regény további táncrendje ezt az utat jelzi: a kudarcotól az apokalipsziszig. Mint-ha ennek a világnak az egyetlen modellje csak egy eldadozott, gügye, ismétlődő dalt lehetne. Megértett ez a világ a pusztulásra – rezonálhatunk a regény ítéletére. De mielőtt felgyújtaná ezt a világot, Krasznahorkai még a gondolkodást is visszavonja, Adrian Leverkühnhöz, Thomas Mann egyik regényhőiséhez hasonlóan, aki Beethoven *Kilencedik szimfóniáját* vonta vissza. Majd egy Thomas Bernhard-i kirohanást intéz a magyarok ellen, akiket a világ legvisszatartóbb, legostobább népének nevez. És aztán megérkezik a benzinnel teli tankerek, amelyekről lángra lobban a város, elpusztít mindent egy hatalmas tűzrobbanás. Az olvasó pedig nem tehet mást, mint hogy maga is bekapcsolódik a regény végi kórusba, amelyet Hülyegyerek, a város egyik félkegyelműje vezényel az elűzkösdött romok fölött.

Túl sok ez a vég nekünk? Túl sok a tűz, a csatatkozás, a gondolkodás felszámolása? Pedig ha belegondolunk, Krasznahorkai csak annyit mond: nem kell más a világ végéhez, csak egy magyar kisváros, kisszerű lakóival együtt, akik – kit mást – a messiást várják.

Krasznahorkai László: *Báró Wenckheim hazatér*. Magvető, Budapest, 2016.

Jegyzetek

¹ „Szélhámosok vagyunk” – interjú Krasznahorkai Lászlóval, In: http://hvg.hu/kultura/201641_krasznahorkai_laszlo_a_veletlen_szamlajarol_lazadasrol_termeszetes_allapot

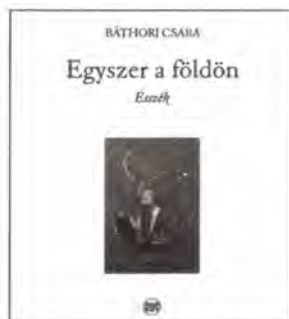
² Jacques Derrida: *A filozófiában újabban meghonosodott apokaliptikus hangnemről*, In: Jacques Derrida – Immanuel Kant: *Minden dolgok vége*, Századvég Kiadó, Budapest, 1993.

Báthori Csaba: Egyszer a földön. Esszék. Napkút Kiadó, Budapest, 2015.

Báthori Csaba esszéi olvas-tán az ember bizony elszégyelli magát, hogy ő már sajnos legin-kább csak hétköznapi lény, hét-köznapi elfoglaltságokkal, és legfőképpen karácsonykor gondol az angyalra, akkor sem rilkei felhangokkal. Szóval paradox módon, midőn végre elhatároztuk magunk, hogy irodalomtör-téneti és írástechnikai tárgyú esszékkel mulatjuk jól-rosszul adagolt szabadidőnk, a kötetben fellelt írások komolysága, a ben-nük foglalt tudásanyag igen ha-mar letörheti szándékunk zsen-ge szarvait.

Gülszöveg

Az *Egyszer a földön* darabja-iban elmerülve majdnemhogy kukkolóvá lesz az olvasó: bete-kintést nyer egy nyelvbe, iroda-lomba, ezúttal leginkább talán költészetbe vetett, szenvedélye-sen, ám kellő körültekintéssel kutató elme műhelytitkaiba. A vaskos esszékötet lapjait forgat-va a Shakespeare-Baudelaire-Goethe-Rilke európai irodalmi masszívumban tett bevezető ge-rinctúrát kellemes séta köve-ti Montaigne műfajának lankás tájain, mely során kiviláglik: szerzőnk mégiscsak személy, vi-rágokról, bogarakról, sőt, sváj-ci állomások nyitvatartási rend-jéről sem ártall „fecsegni”, igaz, hogy eszmefuttatásaiban előbb vagy utóbb az írott örökség vala-mely gyöngyszeme is megcsillan.

Költészetbe vetettséget emlí-tettem, hadd magyarázzam ezt: a könyv oroszánrészt verselem-zések adják, a klasszikus és kor-társ nyugat-európai és magyar irodalom kiemelkedő költemé-nyeinek biztos kézzel előállított értelmezései. Az eredeti válto-zatban és magyar fordításban is közölt művek felfejtését követve leginkább arról bizonyosodunk meg, hogy igenis van értelme szövegekkel bíbelődni, hogy ez a foglalkozás időtlenül legitim em-beri erőfeszítés, és hogy hétköz-napi életvitelünk aknamezőjén a vers akár életmentő detektor-ként is szolgálhat.

Esszét olvasni egyszerre szó-rakozás, kikapcsolódás, tájéko-zódás és töltekezés — úgy gon-dolom, hálás kalaplengetéssel üdvözölhetjük az *Egyszer a földön* íróját, Báthori Csabát mind-azon kvalitásokért, melyek a műfaj igazi művelőjéből nem hi-ányozhatnak: félelmetes tudás, tudós alázat, rettenthetetlen kí-váncsiság, tapintatos szemérem, férfiúi komolyság, nőies részle-tező hév, bátor asszociáció és kö-vetkezetes érvelés.

Olvassák, kérem, e karcsú, alig hétszázharminc oldalas könyvet: talán e nyárra épp elég!

LÁSZLÓ NOÉMI

Ondrejcsák Eszter – Is-pánovics Csapó Julianna (szerk.): „A megélhetlent pótoljuk egymással.” Kolozsvári Papp László emlékezete. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 2016.

Ha beszélhetünk irodalmi di-vatokról, biztos mondhatjuk: di-vat lett az elmúlt évtizedben Ko-lozsvár-regényt írni. Kolozsvár a Trianon előtti és utáni érá-ban (férfi és női szemszögből), Kolozsvár a hetvenes-nyolcvanas években, Kolozsvár a '89-es változások idején, illetve utána. Megannyi szubjektív Kolozsvár-térkép, a személyes élettörténet és a magánmitológia kavalkád-ja. Szemünk előtt tűnnek el régi kertvárosok, épülnek helyet-tük új lakótelepek. Kolozsvár azonban nem csak a mai har-mincas-negyvenes nemzedék számára kimeríthetetlen és meg-írandó téma — a kolozsvári szüle-tésű, majd a hatvanas években Budapestre költözött Kolozsvá-ri Papp László írói térképén is a kincses város áll a centrum-ban. A Kriterion Kiadó gondozá-sában a tavalyi évben megjelent „A megélhetlent pótoljuk egy-mással.” *Kolozsvári Papp László emlékezete* című, Ondrejcsák Eszter és Ispánovics Csapó Juli-anna szerkesztette tanulmány-kötetből olyan „szőnyegtérkép” körvonalazódik, amelynek főhe-lyén Kolozsvár áll. Van-e irodal-ma a Malomároknek? — teszik fel a kérdést a kötet szerzői (akik-ről egyébként nem tudunk meg túl sokat, elkelt volna egy szer-zői névmutató, hogy az ismer-tebb nevek, mint Lászlóffy Ala-dár, Kántor Lajos, Szakolczay Lajos, Orbán Gyöngyi mellett a

kevésbé ismert, feltehetően fiat-al szerzőket is megismerhessük, mint ahogy elkelt volna egy vá-logatott Kolozsvári Papp László-bibliográfia is). A nekrológok, visszaemlékezések mellett a ta-nulmányok többsége egy-egy Ko-lozsvári Papp-szöveg értelme-zésére vállalkozik — a vergődő lélek drámái, elszigetelődés és határhelyzet, szabadságillúzió, a 19. századi anekdotikus hagy-ományban gyökerező mágikus re-alizmus, az önmagára eszmélés lehetnének a kötet hívószavai, amelyekkel — a szerzők szerint legalábbis — leírható, megfog-ható a nélkülözött és Erdély-ben alig ismert Kolozsvári Papp László szövegvilága. „Ki írja majd tovább a krónikát és a kri-tikát?” — teszi fel a kérdést a kö-tetben Lászlóffy Aladár. „Akárki — mondja ugyanó. — Az ég kiren-deli mindig azt, aki utánagondol-ja azt a sok utánagondolnivalót, ha már annyit olvasnak”. Azt hi-szem, Lászlóffy Aladárnak igaza volt, a kötetben szereplő „akár-kiket” azért rendelte az ég, hogy eszünkbe juttassák: a 70–80-as évek Kolozsvár-irodalma nem járható körül Kolozsvári Papp László szövegeinek ismerete nél-kül. Már csak elérhető szövegek-re van ehhez szükségünk.

DEMETER ZSUZSA

Hogyan itassunk lovat. Segédlet kezdőknek

Szöveg: Vincze Ferenc / Rajzoló: Csillag István

Felívelés

Tavaly november 29-én a kolozsvári Zeneakadémián kiváló előadásban szólalt meg Bartók két zongorára és ütőhangszerekre írt szonátája. A perkutista Simion Emil és Dorin Pop mellett a két magyarországi zongorista, Demény Balázs és Füle Balázs remekelt. Egészen más temperamentumokat és egészen hasonló perfekcionizmust tapasztalhattak a hallgatók, nem csupán a Bartók-művet követve, hanem a Balázsok által előadott két Mozart-sonátát is figyelve (C-dúr szonáta négy kézre, KV 521; D-dúr szonáta két zongorára, KV 448).

Aztán májusban jött a hír, hogy a kolozsvári születésű és zongoristai alapozását Buzási Páltól megkapó Demény Balázs Liszt-művekből összeállított versenyprogramjával elnyerte az egyik legrangosabb franciaországi zongorakompetíció, a Párizshoz közeli Maisons-Lafitte királyi kastélyában szervezett 19. Concours International de Piano Ile-de France nagydíját. A Párizsi Magyar Intézet különdíját a nemzetközi zsűri szintén Demény Balásznak ítélte oda, így a versenygyőztes önálló koncertet adhat október 26-án az intézetben – további hat franciaországi koncertalkalom mellett.

Liszt zongoraműveinek Demény-interpretációi már hat évvel ezelőtt is feltűnést keltettek: a Liszt-émlékévben a nagy romantikus komponistát megidéző budapesti nemzetközi zongoraversenyen és egy tíz koncertből álló turné során aratott nagy sikert – Brüsszelben, Budapesten, Berlinben, a Bukaresti Ateneumban, Szatmárnémeti-

ben, Nagyváradon, Kolozsváron, Udvarhelyen, Sepsiszentgyörgyön, majd a Kolozsvári Magyar Napokon.

Liszt ide, Liszt oda, Demény Balázshoz – bevallása szerint – a legközelebb Bach és Bartók áll, és persze Mozart sem feledhető a sorból. De végső soron egy nemzetközi karrier íve előtt álló zongoraművésznél előnyös, ha „mindenevő”. Scarlatti, Haydn, Beethoven, Csajkovszkij, Szkrjabin, Dohnányi, Enescu művei szintúgy Demény repertoárján találhatók.

Amplitúdó

Egyetemi és mesteri tanulmányait Demény Balázs a Budapesti Zeneművészeti Egyetemen Kemenes Andrásnál, illetve párhuzamosan Berlinben, Georg Sava és Gabrielle Kupfernagel növendékeként folytatta. Számos díja, elismerése között nem a mostani az első kimagasló jelentőségű nemzetközi versenysikere. Európa-szerte olyan rangos fesztiválok és helyszínek meghívottja, mint a Budapesti Tavaszi Fesztivál, a Gasteig München, a Liszt Ferenc Zeneakadémia Nagyterme, a Művészetek Palotájának Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterme vagy a Berlini Filharmónia Nagyterme. 2016 őszén pedig ő képviselte Magyarországot a jokohamai (Japán) nemzetközi zongorakoncerten, ahol Bartók 3. zongoraversenyét adta elő a Kanagava szimfonikus zenekar közreműködésével, Ken Takaseki vezényletével.

Lassan hozzá kell szoknunk a gondolat-
hoz, hogy Demény már nem (pusztán) az

egyetemi ifjúság számára meghirdetett hangszerversenyeken tűndököl. Elérkezik az idő, hogy – neve és játéka egyre ismeretlenebbé válván – a magyar és a nemzetközi zeneszszakma elismert/igényelt regiszterébe kerüljön. Vérmérséklete folytán játékában az akadémikus tudást soha nem írja felül a pillanatnyi megoldás, a rögtönzött brillírozás. Pontossága a kidolgozottság, a jól előkészítettség biztonsága miatt kikezdetetlen, interpretációinak stílár és érzelmi rétege mögött nyugalom, derű, a kiegyensúlyozott jelentés keresés munkája vélelmezhető. És igen, elkövetkezik lassan az az idő, amikor Demény Balázs „érdemeinek” ismertetése már nem az elnyert díjak, a pódiumhelyszínek és társzenészek felsorolásában fog testet ölteni, hanem játéka kritikai profilizálásában, egyénisége, komolysága, énkiteljesítése, felelősségtudata sokszempontú megközelítésében.

És azt se hallgassuk el végezetül, hogy Demény bontakozó zenészkarrierje és fénylően sikeres pályakezdése mögött egy megindító családi vonatkozás is húzódik. Édesapja, a kolozsváriak előtt jól ismert Demény Attila zeneszerző és operarendező ugyanis a menedzser és az odaadó támogató teljes arzenáljával állt és áll Balázs mögött. Aki tanúja lehetett, magában bizonyára „kitünteti” azt az apát, aki figyelmének teljével, lankadatlan szervező munkájával, bátorításával, zenei partnerségével ápolgatja ezt az egyre sikeresebb, egyre érzékelhetőbb és ígéretesebb zongoraművészi pályát.

JAKABFFY TAMÁS

Dupla vagy semmi

Szabó András és Tara von Neudorf *Dubluchko* című, egyenapos kiállítása volt látogatható májusban, Szabó András műtermében. Nevezhetnénk egyszerűen a nyitott műterem éjszakájának is, hisz a tavaly februári alkalomhoz hasonlóan most is kiállított új munkák, csevegő barátok, nézelődő ismerősök, zene, némi alkohol és jókedv fogadta a látogatókat. Ez alkalommal viszont nem csak Szabó András fekete-fehér, saját invenciójú technikával készült képei kerültek kiállításra, hanem Tara von Neudorf színekben tobzódó és formanyelvükben is merőben különböző alkotásai. Bár a két kiállítóművész munkái tematikájukban közel állnak egymáshoz – portrék vagy más figurális, reális személyeket ábrázoló kompozíciók – vizuális nyelvezetükkel egészen más világot teremtő alkotásokkal találta magát szemben a látogató.

Szabó András, marosvásárhelyi születésű grafikus képeinél elsőre talán az erős látványélmény a legmeghatározóbb. A javarészt nagyméretű munkák fotó-, sőt hiperrealisztikus hűséggel örökítik meg alkotójuk életterét, a hozzá közel álló személyeket, tárgyakat, élethelyzeteket. A most kiállított képek is erről az intim világról tanúskodnak: az alulnézetből ábrázolt önarckép ironikus római mellszoborként tekint a nézőre, másokon a művész önfeledten játszó gyerekei vagy felesége, barátai pillanatképként kiragadott mozzanataival találkozunk. A kivitelezés precizitásán, a felületek műves jellegén túllépve az ideji kiállításon csak egy-két – Szabó András művészetére olyannyira jellemző – barokkosan túlsúfolt dinamikus felülettel kiképzett, szürreális, abszurd látványú képpel találkoztunk, melyek inkább kérdéseket ébresztenek a nézőben, mintsem választ keresnek azokra. Volt ellenben architektonikus részletet megjelenítő, turistafotókra emlékeztető alkotás, vagy a kommunizmus idején köztvetített, kissé bohás fekete-fehér tévén nézett focimeccs-jelenet, illetve egy szimmetrikusan középre szerkesztett, szélben lengedező zászló.

Tara von Neudorf Nagyszebenben született, képzőművészeti tanulmányait Kolozsváron, grafika szakon kezdte, majd a mesterképzést már festészet szakon végezte. Művészete provokatív jelleggel bír, olyan kényes témákat feszegetve, mint a háború, a kommunizmus ránk hagyott öröksége, nácizmus, amerikanizálás, az iszlám, agresszió vagy halál. Míg képeinek töltete egyértelműen ideologikus, politikai vagy vallásos szimbólumoktól tűzdelt, nyelvezete a naiv festészetet, a latin-amerikai, illetve roma festészetet idézi. Nem véletlen hatás, hisz a művész éveig tanított egy roma iskolában.

Artefaktum

A jelen kiállításon szereplő képek nagyrészt frontális beállítású, expresszív női portrék, melyekre akaratlagos esetlenség, torzított ábrázolásmód jellemző. S bár hangvételük személyesebb, tömör, karikatúrisztikus jellegük ironikus felhangot kölcsönöznek a képeknek. Kromatikájukban az élénk, tiszta színek használata miatt gazdagnak tűnnek, de főként az alapszínekre és azok szimbolikájára alapoznak. A portrék háttérének kiképzése – a művészre jellemző módon – egyetlen gyerekírással emlékeztető feliratokkal történik, melyek a szignó mellett a munka datálását és a készítés helyszínét is rögzítik.

Bár első látásra élesnek tűnhet az ellentét Szabó András fekete-fehér, hiperrealista, végtelen precizitással kiképzett felületei és Tara von Neudorf színekben tobzódó, elnagyolt, naiv ábrázolásai között, a kiállítás hangulatában megtalálhatta a látogató az összhangot: expresszív emberábrázolások, melyek a 21. századi ember kétségbeesett identitáskeresését jelölik sokszor abszurd, skizofrén módon.

PORTIK BLÉNESSY ÁGOTA

Júliusi évfordulók

- 1 – 240 éve halt meg Taj Csen kínai filozófus
- 2 – 140 éve született Hermann Hesse német író
- 3 – 260 éve született Jan Pawel Woronicz lengyel költő
- 4 – 210 éve született Giuseppe Garibaldi olasz politikus
- 390 éve halt meg Thomas Middleton angol író
- 540 éve született Johannes Turmair bajor történész
- 5 – 145 éve született Aage Madelung dán író
- 145 éve halt meg József Narzyski lengyel író
- 6 – 140 éve halt meg Friedrich Wilhelm Hackländer német író
- 120 éve halt meg Henri Meilhac francia drámaíró
- 7 – 95 éve született Dér Endre író
- 8 – 160 éve született Alfred Binet francia pszichológus
- 110 éve született Biró József magyar művészettörténész
- 195 éve halt meg Percy Bysshe Shelley angol költő
- 9 – 90 éve született David Diop szenegáli költő
- 940 éve halt meg Minamoto no Takakuni japán költő
- 30 éve halt meg Vészi Endre író
- 10 – 60 éve halt meg Sólem As jiddis nyelvű író
- 11 – 700 éve halt meg Jean de Joinville francia történetíró
- 12 – 200 éve született David Henry Thoreau amerikai író
- 220 éve halt meg Ienachiță Văcărescu román költő
- 13 – 60 éve halt meg Constantin Balmus román nyelvész
- 150 éve halt meg François Ponsard francia író
- 14 – 50 éve halt meg Tudor Arghezi román költő
- 200 éve halt meg Germaine de Staël francia író
- 15 – 110 éve született Dénes Tibor svájci magyar író
- 90 éve halt meg Gaston Leroux francia író
- 16 – 145 éve született Dimitrie Anghel román költő
- 160 éve halt meg Jean-Pierre de Béranger francia költő
- 17 – 90 éve született Miroslav Válek szlovák költő
- 18 – 200 éve halt meg Jane Austen angol író
- 140 éve született Elin Pelin bolgár író
- 320 éve halt meg António Vieira portugál író
- 19 – 510 éve született Annibale Caro olasz költő
- 60 éve halt meg Curzio Malaparte olasz író
- 20 – 280 éve született Nicolás Fernández de Moratín spanyol költő
- 21 – 110 éve született Dimitrie Macrea román nyelvész
- 22 – 120 éve halt meg Jakab Elek költő
- 50 éve halt meg Kassák Lajos költő
- 50 éve halt meg Carl Sandburg amerikai költő
- 23 – 90 éve született Balla László ukrain magyar költő
- 60 éve halt meg Giuseppe Tomasi di Lampedusa olasz író
- 24 – 60 éve halt meg Sacha Guitry francia drámaíró
- 160 éve született Henrik Pontoppidan dán író
- 25 – 500 éve született Jacques Du Mans Peletier francia költő
- 90 éve halt meg Matilda Serao olasz író
- 26 – 50 éve halt meg Füst Milán magyar író
- 27 – 40 éve halt meg Emil Botta román költő
- 240 éve született Thomas Campbell skót költő
- 150 éve született Joannis Vlahojannis görög író
- 28 – 350 éve halt meg Abraham Cowley angol költő
- 50 éve halt meg Jancsó Béla romániai magyar kritikus
- 180 éve született Majthényi Flóra magyar költő
- 120 éve született Megyeri Sári franciaországi magyar író
- 29 – 90 éve született Takács Tibor magyar költő
- 30 – 130 éve született Franyó Zoltán romániai magyar költő
- 31 – 70 éve halt meg Erőss Alfréd romániai magyar költő

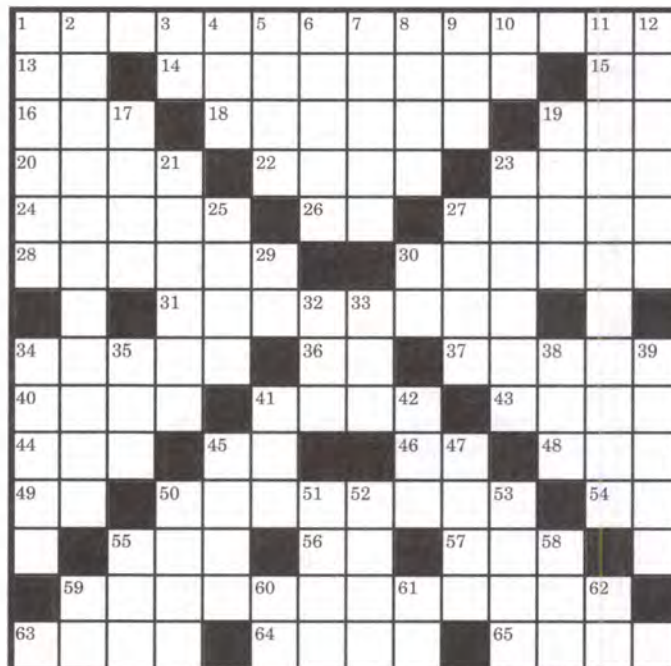
Fenyegetőzés

A fenyegetőzés csak azoknak a fegyvere, ...

A fősorok Leonardo da Vinci aforiz-májának folytatását rejtik.

VÍZSZINTES 1. A folytatás első része. 13. Dúdoló szócska. 14. Ruhát elnyű. 15. Hamis, talmi. 16. Egyik szülő. 18. Szerv része lehet. 19. Ket-tőzve: halandzsza. 20. Bolgár hegy kolostoregyüttessel. 22. ... italiana; egykori olasz pénznem hivatalos neve. 23. Szlovén sílécárka. 24. Ritka női név. 26. Sínszélek! 27. Orosz író (Jurij). 28. Félgömb alakú tető. 30. Lichtenstein fővárosában lakik. 31. Kollégiumi pedagógus. 34. Tömegmérték. 36. Kicsinyítő képző. 37. Testtájék. 40. Olajra utaló idegen előtag. 41. Falevél, népiesen. 43. Februári. 44. Esetleg. 45. Szintén ne. 46. Képző, a –ve párja. 48. Nem használ fésűt. 49. Csont, latinul. 50. Hebehurgya, meggondolatlan. 54. Nádszálak. 55. Vietnami holdujév. 56. A lítium vegyjele. 57. Holland légitársaság. 59. A folytatás második, befejező része. 63. Származik. 64. Vízimadár. 65. Érett gabonát betakarít.

FÜGGŐLEGES 1. A nyugati gótok királya volt. 2. Fegyverletétel. 3. Azonos betűk. 4. Idegen előtag, jelentése: kedvelő, szerető. 5. Csallóközi település. 6. Biológiai cikkek szerzői neve után írják (latin). 7. Belga város. 8. Szicíliai vulkán. 9. Enola ...; „atomtöltetű” repülőgép. 10. Spielberg űrmanója. 11. Felelet nélkül maradt (kérdés). 12. Ókori edomi városból való. 17. Bázis, fundamentum. 19. Kék, franciául. 21. Spanyol Forma-1-es autóversenyző (Fernando). 23. Végleg megoldott. 25. Kocka, latinul. 27. Román női név. 29. Savmaradék! 30. Lányunk férje. 32. Régi autómárka. 33. Újság, folyóirat. 34. Hajtómű. 35. Japán buddhizmus. 38. Naptári egység. 39. Panasz. 41. Véletlenül talál. 42. Szomját oltó. 45. Űrkutatási program. 47. Piaci árva. 50. Nyitólépést tesz a sakkozó. 51. ... tüze; fényjelenség. 52. Könyvet megjelentet. 53. Sarkvidéki madár. 55. Olasz hármas. 58. Támad a kígyó. 59. Vékonyka vízfolyás. 60. Kilogramm, röviden. 61. A gallium vegyjele. 62. Tanulni kezd!

A Helikon 2017/11. számában közölt *Türelem* című rejtveny megfejtése: akik bevárják a dolgukat

R.T.

TÁMOGATÓINK:

Romániai Írók Szövetsége Nemzeti Kulturális Alap

Proiect realizat cu sprijinul Primăriei și Consiliului local Cluj-Napoca. Kiadványunkat Kolozsvár Polgármesteri Hivatala és Városi Tanácsa is támogatja. Revistă finanțată cu sprijinul Ministerului Culturii și Identității Naționale. Kiadványunk a Kulturális és Nemzeti Identitás Minisztériumának támogatásával jelenik meg.

Alapító főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztő: KARÁCSONYI ZSOLT
Főmunkatárs: EGYED EMESE
Főmunkatárs: KIRÁLY LÁSZLÓ
Főmunkatárs: SZÓCS ISTVÁN
Szerkesztőség: DEMETER ZSUZSA: kritika
Szerkesztőség: HORVÁTH ELŐD BENJÁMIN: Pávilon 420
Szerkesztőség: PAPP ATTILA ZSOLT: film, interjú
LÁSZLÓ NOÉMI: vers, műfordítás
ANDRÉ FERENC: honlap
RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő
Lapterv: ÁRKOSY ISTVÁN; Számítógépes tördelés: FAZAKAS BOTOND; nyomtatja a Misztótfalusi Kis Miklós református sajtóközpont